

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890. Första Kammaren. N:o 31.

Lördagen den 3 Maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 25 och 26 sistlidne april.

Herr statsrådet *Groll* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående anvisande af medel för inköp af jernvägen mellan Luleå och norska gränsen.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Bergius* under fjorton dagar från och med den 10 i denna månad.

Upplästes följande till Kammaren inkomna handling:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet den 2 maj 1890.

Grosshandlanden Oscar Almgren hade aflemnat fullmakt, utvisande, att han vid riksdagsmannaval, som den 29 nästlidne april förrättats af stadsfullmäktige i Stockholms stad, blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Första Kammare för en tid af nio år från nämnda dag; och sedan berörda fullmakt befunnits vara i föreskrifven form utfärdad samt vidare granskats af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, utan att dessa mot fullmagten framställt någon an-

märkning, beslöts, att protokoll öfver hvad sålunda förekommit skulle meddelas Första Kammaren, hvarjemte fullmagten skulle till Kammaren öfverlemnas för att hållas Almgren tillhanda.

In fidem

Karl Lindbäck.

Anmälades och bordlades konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 13, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 72 och 73 riksdagsordningen; och

n:o 14, i anledning af väckt motion om utseende af suppleanter för Andra Kammarens ledamöter och för elektorer vid val af dessa riksdagsmän;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 10 b, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående pension för aflidne lektorn vid allmänna läroverket i Hernösand Carl Johan Blombergs enka och barn;

n:o 61, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående ersättning åt byggmästaren C. H. Hallström för lidna förluster å universitetsbyggnaden i Upsala äfvensom en i ämnet väckt motion;

n:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Bjuf n:o 3 i Malmöhus län; samt

n:o 63, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition angående uppförande af ett kasernetablissemment i Jemtland för en artilleridivision;

sammansatta stats-, banko- och lagutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande tillägg till förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883; äfvensom

lagutskottets utlåtande n:o 50, i anledning af väckt motion om ändring i 27 kap. 1 § byggningsbalken.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts denna dag aflemnade nådiga proposition till Riksdagen.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande den 30 sistlidne april bordlagda ärenden, nemligen: konstitutionsutskottets utlåtande n:o 12, sammansatta stats- och bankoutsottets utlåtande n:o 2, bevillningsutskottets betänkanden n:is 10—12 samt lagutskottets utlåtande n:o 49.

Vid föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 30 nästlidne april bordlagda utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion angående inskränkning i den rätt till försäljning af maltdrycker, som tillkommer tillverkare af sådana drycker, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt;

och skulle jemlikt stadgandet i § 63 mom. 3 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Första Kammarens tillfälliga utskotts den 30 sistlidne april bordlagda utlåtanden n:is 7—9.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande särskilda utskottets för behandling af förslag angående ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna den 25 och 26 sistlidne april bordlagda utlåtande n:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 17, äfvensom i anledning af inom Riksdagen väckta motioner i dithörande ämnen.

1 punkten.

Mom. a).

Herr statsrådet Wennerberg: Under förhoppning, nästan gränssande till visshet, att denna kammare kommer att i den första punkten af utskottets betänkande dela de framstående mäns åsigter, hvilka af kammaren blifvit insatta i det särskilda utskottet, torde åtminstone under den första delen af den diskussion, som här i dag förekommer, min närvaro vara obehöfelig, då den deremot nog är motsatsen i Andra Kammarerna. Om det gifves något tillfälle för mig, att under dagens lopp blifva ledig derifrån, skall det blifva mig ett nöje, att äfven här delta i diskussionen.

*Ifrågasatt in-
dragning af de
allmänna läro-
verkens första
klass.*

*Ifrågasatt in-
dragnings af de
allmänna läro-
verkens första
klass.*

(Forts.)

Herr Törneblad: Det torde kanske vara något ovanligt, att begära ordet, då man icke har något annat yrkande att göra, än på bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten. Men den reservation, som blifvit afgifven, angående den första punkten, är så pass utförlig och af den beskaffenhet, att det torde tillåtas en f. d. medlem af 1882 års läroverkskomité, att yttra några ord till försvar för komiténs uppfattning och beräkningar, hvilka i reservationen blifvit berörda.

Det förhåller sig, eget nog, med denna reservation ungefär såsom med den liknande reservationen inom läroverkskomitén, att det är först sedan beslutet blifvit fattadt, och betänkandet så godt som tryckt, som reservationens hufvudsakliga innehåll framkommit. Läroverkskomitén hade icke tillfälle att bemöta de skäl, som af dess reservant sedermera i reservationen framställdes. Dessa framfördes nemligen mycket knapphändigt i diskussionen och komiténs ledamöter, tillhörande de mest skilda läger i undervisningsfrågan, öfverensstämde alla, med ett undantag, deri, att det icke skulle vara till fördel, hvarken för de allmänna läroverken eller folkskolorna, om den nuvarande första klassen vid läroverken komme att indragas. Nu hafva reservanterna uppställt åtskilliga siffror, dervid utgående från en förblandning af hvad komitén kallat den *normala* medelåldern och den *faktiska* medelåldern. Det är temligen klart, att då Kongl. Maj:ts stadga för de allmänna läroverken föreskrifver 9 år såsom minimum för inträde i dessa läroverks första klass, det icke normalt kan antagas, att de, som omkring den 1 september inträda i den klassen, äro jemnt 9 år. Detta skulle vara högst märkvärdigt; då skulle t. ex. alla de, som söka inträde hösten 1890 vara födda under augusti månad 1881. Då ingen får komma in, som icke fyllt 9 år, så äro genom stadgandet från inträde hösten 1890 uteslutna alla sådana, som äro födda under år 1881 i månaderna september t. o. m. december. Det är således gifvet, att de, som skola vid normalålder inträda på hösten 1890, måste vara födda senast i augusti 1881 och alla sådana, hvilkas ålder betecknas med skilnaden emellan 1890 och 1881, eller 9 år, måste vara födda under årets 8 första månader. Det är detta, som gifvit komitén anledning att tala om att normalåldern icke kan beräknas till 9 år utan måste beräknas till $9\frac{1}{2}$ i medeltal. Men detta är icke det samma som den faktiska inträdesåldern, ty denna kommer af en eller annan anledning, såsom försenade studier, sjuklighet m. m. att ställa sig högre.

Hvad nu inträdet vid läroverken beträffar, har det tydligen varit lagstiftningens mening, att sätta detta inträde vid eu sådan ålder, att afslutningen vid läroverket icke behöfver ske alltför sent. Den lägsta åldern är således bestämd till 9 år och kan icke gerna vara under $9\frac{1}{3}$ å $9\frac{1}{2}$ år. Genomgås läroverket normalt på 9 år, blir åldern vid afgangsexamen omkring 18 år eller något deröfver. De senaste siffrorna angående den *faktiska* medelåldern vid afgangsexamen visa i allmänhet något öfver 19 år. Denna medelålder har nemligen på

de senare 10 åren sjunkit icke så obetydligt, ungefär med 1 år. Det är nu en allmän önskan, som äfven torde vara berättigad, att lärjungarne vid utträde ur läroverkens högsta klasser icke böra vara för gamla. Något sådant har, till och med officiellt, blifvit uttaladt af Riksdagen för åtskilliga år sedan. Att de äro för gamla är kanske ett mindre fel vid universitet, men det är alldeles afgjordt ett stort fel vid inträdet i de praktiska yrkena och tillämpningsskolorna, emedan det, icke utan skäl, säges att 17- eller 18-åringen har, för utbildning till de praktiska yrkena och vid öfvergången från skolorna till dessa, en större bildbarhet, enär han icke är för gammal eller icke har, såsom man understundom, något drastiskt, plägar uttrycka sig, »gränat på skolbänken». Om genom någon anordning inträdesåldern i den första klassen skulle komma att *faktiskt* gestalta sig högre än hvad man förutsatt *normalåldern* böra blifva, har detta en återverkan på hela bildningens gång vid läroverket och särskildt på afgångsåldern. Nu hafva reservanterna utgått från den åsigt, att med hänsyn till den faktiska medelåldern, sådan den gestaltar sig och hvarom jag strax skall tala, det icke skulle vara någon fara att sätta inträdesåldern vid läroverkens blifvande *första* klass, enligt reservanternas förslag, eller den nuvarande *andra*, så sent som till 11 $\frac{1}{2}$ år. Det är alldeles gifvet att genom ett sådant steg, och om man tänker sig, att folk skolorna vid den ålder, som det här är visadt, skulle kunna lemna bildbara inträdessökande vid elementarläroverken, åldern vid mogenhetsexamen skall komma att blifva 1 år högre eller 19 à 19 $\frac{1}{2}$ i st. f. att den nu kan vara 18 à 18 $\frac{1}{2}$. Huru än de faktiska förhållandena gestalta sig, på grund af dels senare utveckling hos somliga ynglingar, sjuklighet, föräldrarnes vilkor och andra tillfälliga omständigheter, är det af yttersta vigt att *lagstiftningen* tager hänsyn dertill, att normalåldern vid inträdet icke *behöfver* vara för hög. Men äfven enligt reservanternas förslag, med en uträkning af normalåldern till 11 $\frac{1}{2}$ år, blefve ju denna för hög, eller med andra ord, reservanterna hafva velat i lagen fastslå såsom normalålder den siffra, som nu utgör ett missförhållande och emot hvilken man vill sträfva och mer och mer söka utjemna åldersolikheterna.

Nu hafva de på sid. 86 i betänkandet sagt: »Jemför man härmed de af läroverkskomitén anskaffade och af utskottet å sid. 8 återgifna uppgifterna om faktiska medelåldern för de särskildt från *folkskolan* i första klassen inexaminerade, så blir olikheten — nemligen i *öfverårigheten* — försvinnande liten: 80,4 procent i stället för 79,98. Detta låter mycket litet, men jemförelsen är icke riktig, ty komiténs jemförelse utgår från 9 $\frac{1}{2}$ år såsom normalålder, men reservanternas jemförelse från 9 år såsom normalålder. Då är det ju naturligt, att om man tager 9 $\frac{1}{2}$ år såsom normalåldern, blifva dessa 80 % från folkskolan, som äro öfveråriga, mera betydande i förhållande till de siffror i afseende å öfverårighet, som för öfrigt yppa sig, om man nemligen gör den rätta beräkningen. Dessa siffror tror jag en annan

*Ifrågasatt in-
dragning af de
allmänna läro-
verkens första
klass.*
(Forts.)

Ifrågasatt in-
dragning af de
allmänna läro-
verkens första
klass.

(Forts.)

ledamot af kammaren kan meddela. De ställa sig, så vidt jag rätt minnes, i det närmaste så, att för dem, som äro intagna från annat håll, öfverårigheten går till blott 50 % eller deromkring. Dertill kommer, att i afseende på möjligheten att inträda i den andra klassen, reservanterna beräknat icke blott sådana, som der taga inträde vare sig från folkskolan eller från andra bildningsanstalter eller från den enskilda undervisningen utan äfven alla sådana, som äro qvarsittare i klassen, hvilket naturligtvis tynger medelålderssiffran icke så obetydligt.

Men om jernförelsen i detta fall icke visar sig fullt hållbar, så gäller ett sådant omdöme i ännu högre grad om jernförelsen och beräkningen, huruledes de ifrågavarande ynglingarna skulle kunna hinna genomgå folkskolan normalt, sådan denna beräkning här har blifvit gjord. Innan jag granskar denna, tillåter jag mig ytterligare framhålla, att, hvad de allmänna läroverken beträffar, reservanterna hafva utgått från de *faktiska* förhållandena och således afsett de tillfälliga ogynsamma omständigheter, som äro inverkan under det att läroverkskomitén ansett sig böra framhålla de *normala*. Men när det gällt att visa, huruledes folkskolans lärjungar beräknas hafva uppnått den utveckling och mognad, vid hvilken de äro färdiga att inträda i andra klassen, då äro de faktiska förhållandena öfvergifna och blott de gynsammaste normala förhållanden tagna till råds, hvilket visar sig på sid. 89 i betänkanudet. Der utgår nemligen komitén från inträde vid $6\frac{1}{2}$ år i småskolans första årsklasser och fortsätter sedan ända till folkskolans fjärde årsklass. Inträdet i tredje klassen skulle ske vid $10\frac{1}{2}$ år och utgången från tredje skulle ske vid $11\frac{1}{2}$ år. Inom folkskolan med dess stora lärjungeantal, dess vexlande lärarekrafter och alla andra omständigheter, som kunna störande inverka, der skulle det vara möjligt, till och med troligt, att man genomgår skolan just på normaltiden, men i de allmänna läroverken, som mindre lida af dylika olägenheter, der är det den faktiska öfverårigheten, som skall ligga till grund för lagstiftningen. En dylik jernförelse är icke rättvis eller hållbar.

Härtill bör läggas, att då det talas om, att folkskolan skulle kunna lemna det resultat, att, vid tredje årsklassens slut eller till och med dessförinnan, dess lärjungar vid behörig ålder skulle kunna inträda i det allmänna läroverket, så hör det till saken, att 4 fasta årsklasser finnas i ett försvinnande litet antal folkskolor. Det fans, då läroverkskomitén gjorde sina beräkningar, folkskolor med flere än en lärare till ett antal af endast 4,6 procent. Men, säga reservanterna, de bättre organiserade skolorna befinna sig i ganska stark tillväxt. Ja, det är sant. Det är en ganska stark tillväxt af procenttalet, att gå från 4,6 till 6,1 %. Men ställer man dessa tal i förhållande till hela folkskoleinrättningen, då visar det sig, att den starka tillväxten blir endast 1,5 % på alla de 100 procenten. Är det således den starka tillväxten, som skall göra, att komiténs framställningar visa sig origtiga? Jag

vädjar till kammarens ledamöter, om det kan behövas något vidare bevis i detta fall.

Jag ber också att få anmärka, att, då det talas om, att läroverkskomitén grundat sina uppgifter och antaganden på den gamla normalplanen, och icke på den nya, och att utskottet följt komitén, så, hvad läroverkskomitén beträffar, var detta gifvet. Den nya planen var nemligen då ej utkommen. Den utkom först 1889 och dess tillämpning torde ännu hafva föga gjort sig gällande. Men äfven antaget, att den skulle redan vara på de flesta ställen tillämpad, så är det icke riktigt, att den nya normalplanen af 1889 är »mycket skiljaktig» från den gamla. Den är visserligen skiljaktig i några fall; i ett och annat har den föreskrifvit starkare bildningskurser för andra eller tredje årsklassen, i andra stycken åter tvärt om — som naturligt är.

Men om jag nu lemnar allt detta å sido och utgår från det antagande, som reservanterna gjort, att lärjungarne från folkskolan vid 11¹/₂ års ålder skulle kunna ifrån tredje klassen komma in i det allmänna läroverkets blifvande första klass, och afser från olägenheten, att de skulle då icke kunna gå ut, i allmänhet taget, förr än vid öfver 19 år, så visar sig en skilnad derutinnan, att fordringarne i den blifvande första klassen skulle icke vara desamma som i den nuvarande andra klassen, i det att tyska språket bortfölle. Nu säga reservanterna på sid. 94: »huru ringa detta »lilla mått af insigt i tyska språket» i sjelfva verket är, det bevisas bäst af hvad chefen för eklelesiastikdepartementet i nu föreliggande läroverksproposition yttrat om det ojemförligt större mått, som inhemtas i andra klassen.» »Man tänke sig», heter det, »den ståndpunkt, på hvilken en lärjunge i vanliga fall befinner sig efter att hafva genomgått andra klassen. Under lärarens oafåtliga ledning har han trefvat sig fram genom en större eller mindre del af en tysk elementarbok och derunder inhemtat en föga säker kännedom om det allmännaste af formläran och ett ingalunda rikt ordförråd.»

Om jag nu också antager, att detta är riktigt hvad tyska språket angår, skola vi komma ihåg, att språkundervisningen i läroverken är grundad på en förening af tyska och svenska språken. Och just de första åren, särskildt i detta fall det första, spela en betydande roll genom denna förening, i det att språkförmågan från början uppöfvas och bildbarheten pröfvas just derigenom att båda språken verka i förbindelse med hvarandra.

Då här är fråga om »mättet» i det tyska språket, får man icke taga denna sak på ett sådant sätt, utan man måste taga språkinsigterna i allmänhet, sådana de ligga till grund för den fortgående utbildningen i de allmänna läroverken.

Hvad åter tyskan angår, så säga reservanterna visserligen, att, derigenom att detta språk skulle gå upp i sjunde klassens båda afdelningar, man skulle i detta ämne lära sig lika mycket nu som förr. Det är mycket möjligt. Men det erinrar mig om en gammal historia om

*Ifrågasatt in-
dragning af de
allmänna läro-
verkens första
klass.*

(Forts.)

Ifrågasatt in- en person, som tyckte, att han frös öfver axlarna, derföre att täcket
dragning af de var för kort och för den skull klippte af täcket vid fötterna och skarf-
allmänna läro- vade till vid axlarna. Om bildningsgrunden icke blir densamma, så
verkens första är det också gifvet att bildningens resultat i det hela icke kan bli
klass. desamma.

(Forts.)

Men dertill kommer ytterligare den omständigheten, att inexaminerandet af lärjungar i läroverkets första klass alltid skall medföra betydliga svårigheter hufvudsakligen derför, att bekantskapen under den korta examen med en nio- eller tioårings mogenhet städse måste bli högst svag och bristfällig. Läraren måste instinktlikt försöka gissa sig till hvad det kan blifva af barnet, och då särskildt den fordran nu är framställd att den, som inträder i läroverkets första klass, med egna ord skall kunna redogöra för innehållet af en uppläst enkel berättelse, så kunna kammarens ledamöter mycket väl förstå, att en lärare, som icke blott vill drabba med bilan, måste hellre fria än fälla. Han kan icke ställa sina fordringar så högt, som det något elastiska uttrycket i lagstiftningen möjligen kunde hafva afsett. Denna svårighet ökas i ännu högre grad, när pröfningen af de stegrade insigter vid inträdet, på hvilka man skall bygga den fortsatta undervisningen, fordrar en starkare instinkt och en skarpare kontroll, hvilken kontroll möjligen kan vinnas under första klassens årslånga pröfning men icke vid någon inträdesexamen till den blifvande första klassen, huru »rigoröst» denna examen än må anordnas.

Man må icke tro, att den nuvarande första klassen vid läroverken helt enkelt och saklost kan afkortas eller »afskrifvas», för att använda en bekant term. Den är nemligen ett slags förberedelse- och pröfningsår, som liksom lägger grunden till det hela. Flyttas nu denna förberedelse- och pröfningstid ett år upp, då börjar naturligtvis den verkliga och egentliga undervisningen ett år senare. Tid förloras, och denna tid kan komma dyr tillbaka i de högre klasserna och framför allt vid universiten och tillämpningsskolorna.

Reservanternas ljusa skildring, huru folkskolan, normalt organiserad, kan bereda till inträde i de allmänna läroverkens nuvarande andra klass, med någon ändring i fordringarna, torde kanske behöfva bakgrunden af några sakkunniges yttrande, huru det just i fråga om de viktigaste ämnena verkligen står till inom folkskolan. Jag är den förste att erkänna, och jag har på detta rum nyligen uttalat det, att våra folkskolor allt mera gått framåt tack vare nitiske lärare, nitiske skolrådsledamöter och nitiske inspektörer. Men man får icke begära allt och framför allt icke, att folkskolan på ett visst stadium skall hejdas i sin utveckling för att förbereda till inträde i de allmänna läroverken. Ingendera bildningsanstalten skulle i längden vara tacksam derför. Den kunskap, som kan meddelas vid folkskolan, och som kan utgöra grundvalen för fortsättningsskolorna eller, ändå bättre, för den fortsättningsskola, som heter det allmänna lifvet, kan icke ens af ett fåtal folkskolelärjungar vara förvärfvad vid $10\frac{1}{2}$ år eller normalåldern för

inträde i de allmänna läroverkens nuvarande andra klass utan att det stora flertalet af folkskolans barn derpå lidit, och till skada för dessa senare bör man visst icke uppmuntra dem, som söka ett för öfrigt ovisst inträde vid läroverken. Särdeles viktig är i detta fall kunskapen i det svenska språket. Jag skall nu citera några få och korta yttranden af folkskoleinspektörer från just de områden, der folkskolan bör stå högst, t. ex.:

*Ifrågasatt in-
dragning af de
allmänna läro-
verkens första
klass.*

(Forts.)

från Skåne: »Flerstädes hafva utan tvifvel barnen fått alltför tidigt flytta ifrån småskolan till folkskolan. — — — Innanläsningen befinnes icke sällan i skolans lägre afdelning mindre säker. — — — Mot undervisning i räkning har jag behöft göra många och viktiga anmärkningar.

Jag har funnit kunskapsmättet hos mängden af fortsättningsskolans barn vara ganska underhaltigt». (Danielsson).

»Den muntliga redogörelsen i samband med öfningen i att uppfatta hvad som blifvit läst tyckes i många skolor alltför sällan förekomma. — — — I åtskilliga folkskolor hafva barnen befunnits osäkra såväl i uppskrifvandet af flersiffriga tal som ock i uträkningen af ganska enkla exempel.» (Agardh).

»Undervisningen i modersmålet, då man ser på de resultat, den lemnat, motsvarar långt ifrån berättigade anspråk. Barnen visa en mycket stor oförmåga att — — — redogöra för hvad de inhemtat.

Undervisningen i räkning bär icke den frukt, som är att önska.» (Lindström).

Från Gefleborgs län: »Undervisningen i språklära torde icke sällan vara alltför litet praktiskt anlagd för att kunna rätt befrämja och uppöfva förmågan att i tal och skrift riktigt använda modersmålet, under det hon ofta inskränker sig till ett tomt inlärande af grammatikaliska benämningar.»

Från Dalarne: »Undervisningen i språklära, der den förekommer, har ej varit stort annat än att förbereda till skiljetecknens bruk och något litet formlära.»

Jag skall icke vidare fullständiga dessa yttranden. Eburu jag gerna medgifver, att också åtskilliga andra yttranden finnas, som tyda på en mycket bättre ståndpunkt, visar det sig likväl, att ojämhet och osäkerhet ännu råda.

Dertill kommer, att äfven i de bäst organiserade folkskolor utträdet från tredje klassen, hvilket ju förmenas kunna ske vid 11¹/₂ år, icke lämpar sig att blifva ett öfvergångsstadium till läroverken, derför att man anser sig kunna från denna klass skicka ut de barn, som efter inhemtande af ett minimimått af kunskaper behöfva för sin egen bergning och bidraget till familjens underhåll tidigt utgå i det allmänna lifvet, hvilket just gör, att, enligt hvad en erfaren folkskoleinspektör meddelat mig, man mindre strängt kan hålla på fordringarna, enligt normalplanen, för utträde ur tredje klassen. Den andra klassen lär ej kunna motsvara läroverkens nuvarande första. Lämpligast synes

Ifrågasatt in-
dragning af de
allmänna läro-
verkens första
klass.

(Forts.)

det vara att från folkskolans första årsklass förbereda ett inträde till läroverkens *nuvarande* första, så till vida att läroverkens inträdesfordringar ställas i ett organiskt samband med fordringarna från folkskolans första klass, hvilket läroverkskomitén redan föreslagit, och hvilket bör kunna ske utan skada vare sig för folkskolan eller läroverket.

Med hvad jag nu anfört tror jag mig hafva ådagalagt, att hvarken läroverket eller folkskolan skulle draga någon fördel af ett bortuggande för närvarande af läroverkens första klass, och hvad de förra särskildt angår, får man tänka sig, att den bildningsnivå, som under nioårigt arbete der erhålles, måste vara så beskaffad, förberedd och under hela arbetet utbildad, att de, som lemna läroverket, i någon mån kunna mäta sig med kulturens bärare inom andra länder. Vårt land är litet, men det har alltid varit känt för kulturintresse och en jämförelsevis ganska hög odling. Vi hafva en svårighet, som de stora nationerna icke hafva, om ock en svårighet mindre än den finska, vi måste nemligen lägga an på att lära en icke ringa del af vårt folk åtminstone elementen af vissa främmande språk, och man må vara ursäktad, om man, med tanken på vårt folks kulturuppgift och ställning i verlden, drager sig för att rubba grunden för denna högre bildning, på hvilken visserligen för närvarande några alltför höga fordringar icke hafva ställts.

Tanken härpå är ett tillräckligt skäl för mig att yrka bifall till hvad utskottet i denna punkt föreslagit.

Herr Borg: Innan jag inlåter mig på sjelfva frågan, ber jag få meddela en upplysning, som rör mig personligen. I utskottets betänkande talas nemligen om, att en motionär i Andra Kammaren redan år 1880 föreslagit, att de allmänna läroverkens fem nedersta klasser skulle indragas och ersättas genom inrättande af femklassiga folkskolor. Detta förslag har man velat tolka så som skulle motionären hafva åsyftat, att *hvarje socken* skulle hafva ett femklassigt läroverk. Så låtsade sig motståndarne inom Riksdagen uppfatta förslaget och så har det ock sedermera utomkring tolkats, tydligen i afsigt att ställa förslaget i så löjlig dager som möjligt. Jag hade naturligtvis ingalunda föreställt mig, att hvarje folkskola skulle hafva fem klasser, enär detta blefve en omöjlighet redan genom de enorma kostnader, som en sådan anordning skulle medföra. Min åsigt var endast att i stället för att som nu koncentrera de femklassiga läroverken i städer och köpingar, man mycket väl kunde förlägga dem, icke i hvarje socken, utan å hvarje större och viktigare plats på landet, der de behöfdes, och att man till dessa större ända till femklassiga läroverk kunde sända elever, hvilka i de vanliga folkskolorna icke kunde få den bildning, som målsmännen önskade. Med detta förslag åsyftade jag ock att bespara landtbefolkningen att nödgas i så stor mängd som nu är händelsen skicka barnen till städerna, der det är dyrare att lefva, äfvensom att barnen derigenom skulle befinna sig i föräldrarnes närhet och dym-

delst erhålla både bättre tillsyn och bättre vård i moraliskt afseende. *Ifrågasatt in-*
 Efter denna förklaring öfvergår jag till den föreliggande frågan. *dragning af de*

Till en början vill jag nämna, att jag kommer att tillstyrka bifall till reservanternas förslag i punkten 1. Det kan icke falla mig in, att vilja mäta mig i denna fråga med en så stor pedagog som den föregående talaren, hvilken ock är lika bekant som skicklig räknekarl. Också gingo hans siffror vida utöfver det område, hvarpå jag kunde följa med eller vara i tillfälle att gendriva dem. Det torde icke heller vara behöfligt, äfven om jag kunde det. Han har nästan uteslutande hållit sig kring den inträdesålder, som satts i fråga vid öfvergången från folkskolan till de allmänna läroverken och ansåg denna åldersdifferens så afgörande, som om hela frågan skulle bero härpå. Han tyckte till och med mena att gossen på ett år kunde åldras i skolan. Nog kunna besynnerliga ting hända i skolorna, men för att åldras på ett år skall man sannerligen hafva flera bekymmer, än som både folkskolan och läroverket kunna förorsaka en oskyldig elev. Jag tror heller icke, att faran är så stor hvarken för eleverna, deras målsmän eller de allmänna läroverken, om ett ringa antal af dessa läroverks elever, som utgått från folkskolan, skulle råka att bli ett år äldre innan de hinna fram till den lyckliggörande studentexamen. Jag kan icke i något afseende finna svårigheter härutinnan. Gossarne komma möjligen ett år senare till sina yrken eller embeten, det är hela olyckan. Men hvad som egentligen och alltid framhålles, när denna fråga förekommit, är svårigheten att få skolornas läsordningar att gå ihop, oafsedt inträdesåldern.

Det är ett faktum, som konstaterats i dag och i alla diskussioner, som förts i denna fråga inom båda kamrarne, att man menat, att det skulle vara en märklig skilnad emellan den bildning, som fås i de allmänna läroverkens första klass och den som fås i andra och tredje afdelningarna af folkskolan, men när man sammanställer, såsom reservanterna gjort, fordringarna på ena och andra sidan, sammanfalla de i det närmaste med hvarandra. Det är så liten skilnad, att jag icke kan begripa, att man fortfarande gör denna till hinder för ett organiskt samband mellan dessa två läroverk. Ja, man har till och med gått så långt, att man ansett, att vår bildningsnivå skulle sjunka och den högre kulturen råka i fara, om dessa små pojkar komme in något senare i skolan. Jag kan icke få i mitt hufvud, huru det skulle vara möjligt, och det tål sannerligen vid vidare utredning för att härom öfvertyga mig. Emellertid har jag hört, att det gått i åtskilliga, och jag tviflar ingalunda derpå, enär en sådan åsigt kunnat hålla sig uppe i många år.

Men, mine herrar, det är icke blott en temligen allmänt spridd opinion, att en sådan organisk förbindelse är möjlig och önskelig, utan det är äfven en åsigt, som delas af många, hvilka förstå saken bättre än jag. Jag ser härvid med glädje en fackman i saken, herr Rundbäck, närvarande, hvilken under frågans tidigare stadium bland annat

allmänna läro-
verkens första
klass.

(Forts.)

Ifrågasatt in-
dragning af de
allmänna läro-
verkens första
klass.

(Forts.)

yttrat: »vill man hafva ett organiskt sammanhang mellan skolorna, får man ställa så till, att, der folkskolan slutar, der skall elementarskolan taga vid.» Jag skall ock tillåta mig åberopa en annan fackman, den afiidne rektor Dahl, hvilken jag vågar anse icke blott som en af de mångkunnigaste, utan äfven en af de skickligaste pedagoger, som vårt land haft i detta århundrade. Han har såsom författare af skolutskottets betänkande vid 1881 års riksdag utan minsta anmärkning erkänt nyttan och behovet af att ifrågavarande skolor på detta sätt, utan sammanbindning, i alla fall sattes i närmare förhållande till hvarandra.

Reservanterna hafva sammanfattat sina anmärkningar i följande, som jag ber att få uppläsa: Sammanställningen mellan den lägsta klassen i de allmänna läroverken och folkskolans andra och tredje klasser har lemnat det resultat, att den »visar, att de kurser, som i bättre organiserade folkskolor genomgås i tredje årsklassen, äro större än de, hvilka inhemtas i läroverkets första klass, men att de, som genomgås i folkskolans andra årsklass (före $10\frac{1}{2}$ år), äro i det allra närmaste lika med dessa. I vissa fall äro andra årsklassens kurser i folkskolan större, i andra mindre. De jemkningar, som behöfdes för åstadkommande af full öfverensstämmelse, vore så ringa, att de mycket lätt kunde vidtagas, så mycket mer som så väl läroverksstadgan som normalplanen när som helst kunna omformuleras af Kongl. Maj:t. Resultatet af dessa jemkningar skulle blifva, att lärjungarne i ifrågavarande folkskolor redan vid $10\frac{1}{2}$ år skulle hafva genomgått hvad som för närvarande vid $11\frac{1}{2}$ år fordras för inträde i läroverkets andra klass.» Det är också visadt af reservanterna, att den största svårigheten ligger deri, att tyskan icke läses i folkskolan, men deremot i första klassen af de allmänna läroverken. Denna brist afhjelpes dock, enligt utskottets förslag, derigenom, att nämnda språk läses i alla öfriga klasser ända till studentexamen, och härtill är så mycket mera skäl, som man klagat öfver att, när eleverna hunnit fram till studentexamen, de ej sällan hafva glömt tyskan.

Man har *här* gjort så stora svårigheter i afseende på borttagande af en klass. I Danmark gjorde man deremot ingen svårighet redan 1871 och 1873 att borttaga *två* klasser. Det gick lätt för sig. Och hvad sade då latinifranne? Jo, att kulturen skulle gå under, bildningsnivån sjunka och Danmark komma *under* andra folk i bildning. Och huru skulle det gå med vetenskaperna för att icke tala om den allmänt medborgerliga bildningen? Tro herrarne att någon af de befarade olägenheterna inträffat? Ingalunda. Man hör icke danskarne klaga. Hvad hafva de då vunnit? Jo, att deras allmänna läroverk kosta ofantligt mycket mindre förhållningsvis än de svenska.

Det är vidare känt, att den danska regeringen, för att förekomma möjliga olägenheter, förstätt att uppmuntra enskilda läroverk till täflan med elementarläroverken, och denna täflan har icke blott varit nyttigt för sjelfva bildningen, utan ock främjat hushållningen med statens

medel genom att bereda staten mindre utgifter. I hufvudsak och framför allt har dessa två klassers borttagande i ingen mån sänkt den vetenskapliga eller allmänna bildningens nivå i Danmark.

Nu kan det visserligen, såsom jag ofta hört, anmärkas, att danskarne voro nödsakade att skaffa sig förberedande skolor för att fylla klyftan mellan folkskolan och elementarläroverket, men jag har icke hört några klagomål deröfver. De målsmän, som icke finna folkskolan lämplig eller god nog, få på enskild väg skaffa sina barn undervisning, till dess de kunna vid 12 års ålder komma upp i en latinskoleklass, som motsvarar fjerde klassen hos oss. Staten har, som sagdt, till följd deraf mindre utgifter än hos oss, der den skall draga försorg äfven om 7,000 elementarskolebarn, ty så många, ungefär halfva antalet af de allmänna läroverkens elever, torde tillhöra dessa lägsta klasser.

Huru man i riksdagen förut betraktat denna sak, känna herrarne, och jag gissar, att de flesta i denna Kammare taga utskottets förslag; men redan 1868 föreslogs inom Andra Kammaren, att de två lägsta klasserna skulle borttagas. En togs bort, men det blef egentligen blott en skenreform, såsom litet hvar känner till. Ändamålet vans icke.

Den föregående talaren fäste sig särskildt vid, att examinationen af sådana elever, som komma från folkskolan in till elementarläroverket, blir så besvärlig. Mine herrar, jag beklagar, om elementarläroverkets rektorer och klasslärare hafva svårt att få reda på nio- à tioåriga pojkers kunskaper. Mig synes, att svårigheterna att taga reda på små gossars kunskapsmått icke skulle vara så stora, i synnerhet som de väl gemenligen hafva intyg från sina lärare och examinatorerna äro oförhindrade att låta dem genomgå en noggrann examen, ja skyldige att noga undersöka måttet af deras kunskaper, alldenstund på grundläggningen byggnaden, hela bildningsnivån ju beror.

Samme talare nämnde också om vigten af att två språk redan från början lärdes på samma gång. Jag är dock icke öfvertygad, att det är så utomordentligt viktigt, att både svenska och tyska läsas första terminen. Jag tror, att man skulle komma lika långt i allmänbildning och vetenskaplighet, om man endast läste svenska i första och tyska i andra klassen. Jag kan åtminstone icke finna, att skilnaden skulle blifva synnerligen stor, och om denna jemförande språkundervisning börjar i första eller andra klassen, torde det heller icke hafva det ringaste inflytande på bildningsnivån eller kulturen. Den föregående talaren yttrade vidare, att i fråga om den undersökning eller pröfning, som de gossar, hvilka begära inträde, skola undergå, lärarne vanligtvis hellre fria än fälla. Men det är ju icke rätt, allra minst då hela den framtida bildningen är beroende på denna pröfning och dess resultat. De examinerande borde i sådana fall snarare känna sig förpligtigade att fälla än fria, der omständigheterna så fordra.

Mine herrar, detta är hufvudsaken af hvad jag velat anförä. Jag ber om ursäkt, att jag så länge upptagit herrarnes tid. Jag har dock

*Ifrågasatt in-
dragning af de
allmänna läro-
verkens första
klass.*

(Forts.)

Ifrågasatt in- trott mig böra säga detta, emedan det är en så ofantligt spridd opi-
dragning af de nion inom landet i många folklager och i många klasser, och emedan
allmänna läro- äfven i denna fråga de mest besynnerliga föreställningar kunnat göra
verkens första sig gällande till och med inom en så högt upplyst kammare som
klass. denna.
 (Forts.)

Då jag emellertid ej har någon förhoppning att inverka på her-
 rarnes beslut i frågan, har jag heller intet yrkande att göra.

Friherre von Kræmer: Herr grefve och talman, mine herrar!
 Den af herrar Vahlin och Dahn temligen löst framkastade tanken att
 genom borttagande af första klassen i allmänna läroverken ställa folk-
 skolan och läroverken i närmare sammanhang med hvarandra är —
 utan att jag därför på minsta vis vill jemföra herrar Vahlin och Dahn
 med Jupiter — dock möjligen en blix, som upplyser framtiden! Men
 det är icke alltid sagdt, att hvad som i framtiden kan vara tjenligt
 därför passar samtiden. Jag beklagar på det högsta, att jag icke känner
 förhållandena i detta afseende i den nya verld, som i så mycket går
 före oss, eller Amerika. Men jag misstänker storligen, att detta för-
 slag redan är der till stor del realiseradt. Men omständigheterna äro
 der annorlunda. De tillåta förmodligen der ungefär något sådant,
 som den siste ärade talaren omtalade, eller flerklassiga folkskolor öfver-
 allt, äfven på landsbygden. Skulle den tiden inträffa, att sådant här
 vore möjligt, tror jag för min del också, att ett sådant samband
 mellan folkskolan och läroverken derigenom vore möjliggjordt, och att
 detta skulle utgöra en bred basis för ombildningen af nationalunder-
 visningen och ett verksamt medel att borttaga afunden och slitningarna
 mellan de olika folkklasserna — derom är jag lifligt öfvertygad!

Men från denna utflygt på framtidens okända fält vill jag nu
 återvända till det närvarande. Om man då betraktar tillståndet i de
 nuvarande folkskolorna — jag talar icke om dem i städerna, der jag
 mindre känner förhållandena, och der må hända icke omöjligheterna äro
 så stora att ställa dessa folkskolor i samband med läroverken, utan
 jag talar om tillståndet i folkskolorna på landet, der en lärare ofta
 får undervisa 50 à 60 och till och med flere lärjungar — så äro —
 utom i tyskan naturligtvis — ungefär samma kurser föreskrifna som
 för läroverkens första klass. Det ser då ut som skulle de som gått
 igenom folkskolan hafva lärt sig ungefär detsamma som lärjungarne
 i elementarläroverkens första klass. Men i verkligheten är det icke
 så. Dessa kurser stå till stor del endast på papperet.

Jag vill t. ex. blott vidröra undervisningen i modersmålet. Jag
 har en mycket sorglig erfarenhet af denna undervisning i de skolor,
 som jag besökt. *Icke ett enda barn kunde, hvad jag kallar, läsa rent*
innantill, d. v. s. läsa med naturlig röst, naturligt tonfall, så att man
 hörde, att barnet begrep hvad det läste. Alla läste de på det bedröf-
 liga sedvanliga sättet, som om skriften bestode af fristående *stafvelser*
 och ej af *ord*, och med en *sjungande ton*, som herrarne nog känna

till — jag vill icke här efterhärma den! Allt utvisade att de föga eller intet begrepo af hvad de läste. När nu detta inträffar med det mest grundläggande ämnet, huru vill man då i de mindre nödvändiga ämnena i verkligheten uppnå den nivå, som i föreskrifterna finnes antydd. Dessutom, såsom det nu är stäldt, mine herrar, så länge ännu allmogens barn måste, för att blifva dugliga kroppsarbetare, komma ut vid 12, senast 14 års ålder, är det icke möjligt att låta dem inhemta så mycket som i läroverkens första klass. Jag hörde ofta i statsutskottet, när det var fråga om anslag till militära ändamål, frasen: »det är icke skäl att vi försvara i hjel oss», men jag tror icke heller, att det är skäl, att vi *undervisa* i hjel oss, och jag fruktar, att något sådant skulle blifva följden, om man fordrade, att den stora massans barn skulle uppdrivas till en sådan höjd af kunskap, att de kunde utan vidare förberedelse ingå i de nuvarande läroverkens andra klass. Må hända förestår något sådant i en framtid, då rikare tillgångar göra fullständiga skolor öfverallt möjliga, då kanske en ytterligare utbildning af maskinkraften lägger mindre beslag på arbetarnes kropps krafter. Ja, må hända komma så stora förändringar i mensklighetens tillstånd under tidernas lopp att inträffa, att sådant äfven här i våra aflägsna bygder blir möjligt! *Nu* tror jag icke derpå. Huru vacker jag än finner denna tanke, tror jag dock, att den för tillfället är opraktisk, och kommer jag för min del, huru mycket jag än gillar afsigten, så då det är fråga att ej för framtiden utan för den närvarande tiden fatta vårt beslut, att rösta för bifall till utskottets afstyrkande yttrande i föredragna första punkten.

*Ifrågasatt in-
dragning af de
allmänna läro-
verkens första
klass.*

(Forts.)

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i förevarande moment hemställt.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

2 punkten.

Herr Sundberg: Den punkt, som nu är föredragen sådan den finnes uttryckt i utskottets betänkande, har haft sin egen lilla historia inom utskottet, för hvilken jag tillåter mig här i korthet redogöra. Inom utskottet iakttog man under den kongl. propositionens behandling samvetsgrant att icke inlåta sig på några pedagogiska spörsmål utan att blott hålla sig till de särskilda punkterna i Kongl. Maj:ts förslag, sådana dessa punkter då förelågo. På det viset lotsade vi oss lyckligt fram ända till dess allt var slut. Då äntligen framkastade någon inom utskottet det spörsmålet: men skulle vi icke tala något om latinet? Skulle vi icke tala något i betänkandet om ecklesiastikministerns förslag angående upphörande af latinskrifningen

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.*

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

och skulle vi icke tala något om lämpligheten att få latinstudiets begynnelse uppflyttad till 6:te klassen och detta i sammanhang med åtskilliga inskränkningar i latinfordringarna i universitetsexamina? Denna åsigt omfattades inom utskottet med så pass mycken välvilja, att den blef segrande vid voteringen.

Dock stodo 7 röster mot 7, och den förseglade sedeln afgjorde utgången. De sju, som återfinnas i betänkandet såsom reservanter, ville, liksom jag i denna stund ännu vill, orubbligt fasthålla den åsigten, att Riksdagen icke skulle taga någon befattning för sin del med sjelfva *undervisningsplanen* vid de allmänna läroverken, emedan den i hvad som rör t. ex. de särskilda läroämnenas ordningsföljd vid undervisningen, kurserna och deras inbördes plats till hvarandra helt och hållet hör till Kongl. Maj:ts lagstiftning. Derför har jag för min del och mina medreservanter, såsom jag tror, med mig varit af den meningen, att äfven om vi i och för sig icke skulle hafva något att anmärka mot t. ex. hvad här är yttrad om latinskrifningen, åtminstone icke mot hvad departementschefen yttrat till statsrådsprotokollet angående latinprovets upphörande i studentexamen, om vi vidare icke skulle hafva något att anmärka rörande det pedagogiska och det förslag som framstälts rörande latinundervisningens ordnande, skulle vi i alla fall icke vilja derom yttra oss, då dertill ingen anledning förelåg. På den ståndpunkten befinner jag mig åtminstone i denna stund. Jag yttrar mig icke, och jag anser mig icke behöfva yttra mig hvarken pro eller contra i denna del. Så mycket kan jag dock säga, att hvad utskottet här har i första delen af denna punkt framställt är behäftadt med åtskilliga vanskligheter, ty att öfver hufvud taget uttala ett sådant omdöme om latinskrifningen, som utskottet har gjort, kan väl knappast vara rådligt.

Vidare har jag ännu större betänkligheter mot hvad som säges i andra punkten, att Kongl. Maj:t skulle undersöka huruvida icke latinstudiet skulle kunna uppflyttas till 6:te klassen. Huru många gånger skall Kongl. Maj:t undersöka ett och detsamma? Kongl. Maj:t har haft komité efter komité. Han har haft denna fråga liksom en mångfald andra under sin pröfning och alltid kommit till resultatet, att skall icke latinstudiet alldeles mördas och dermed ett af villkoren för den högre kulturen tillintetgöras, *kan* det icke flyttas upp till 6:te klassen. Hvarför då besvara Kongl. Maj:t med en skrifvelse om någonting, som vi veta i förväg att, Kongl. Maj:t må undersöka det huru många gånger som helst, skall han icke komma längre med afseende på resultatet än högst densamma redan kommit. Men härom vill jag icke mycket tala.

Jag begagnar tillfället att såsom ingress till allt efterföljande uttala, att då jag troget understödt denna Kongl. Maj:ts proposition och äfven kommer att göra det i de följande punkterna, vill jag dermed icke anses hafva underskrifvit alla de pedagogiska åsikter, som i stats-

rådsprotokollet äro uttalade, enär jag för ingen del godkänner dem alla och således icke kan eller vill för dem ikläda mig något ansvar.

Men innan jag slutar mitt lilla anförande, anhåller jag att få fästa kammarens uppmärksamhet på en betänklighet, som i en annan reservation än de nämnda 7 utskottsledamöternas här har kommit in. Den kom in först sedan hela betänkanudet var justerat och lemnades in så sent, att för min del har jag aldrig sett innehållet, förrän jag läste det tryckt i detta papper.

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

Denna reservation går ett stycke längre och alldeles utanför hvad jag anser vara utskottets och Riksdagens befogenhet. Den ställer nemligen upp dessa åsikter om latinstudiet och deras genomförande i allo såsom vilkor för hela löneregleringen. Jag hemställer till hvar och en af eder, mine herrar, huruvida detta, hvarom fråga aldrig varit väckt hvarken i Kongl. Maj:ts proposition eller i någon motion, kan anses formligt och behörigt? Efter den utgången, att dessa tre reservanter framkommit med detta starka och djerfva förslag, huru många försvarare återstå för utskottets förslag? Summa 4 stycken. Jag tviflar högeligen, att någon af dessa fyra män hafva någon synnerlig böjelse för att efter hvad som passerat försvara ens detta utskottets förslag, på hvilket jag för min del yrkar afslag.

Herr Kajerdt: Då jag hvarken i utskottet eller vid någon föregående riksdag varit i tillfälle att yttra mig i frågor rörande läroverkens och den allmänna undervisningens organisation, har jag ansett mig böra i dag till protokollet uttala min åsigt rörande dessa för vårt lands kultur så viktiga frågor, och jag anser att ett lämpligare tillfälle än just efter föredragningen af föreliggande punkt i utskotts-betänkanudet icke gifves. Jag vill dock nämna, att jag af skäl, som skola senare angifvas, icke ärnar framställa något yrkande; jag vill blott, om jag så får säga, afgifva en trosbekännelse. Det förhåller sig nemligen med åtskilliga undervisningsfrågor som med religiösa trosläror: man kan vara fast och lifligt öfvertygad om sakens sanning och rättmätighet utan att därför kunna prestera sådana bevis, som a priori förmå öfvertyga en motståndare. Icke heller kan man med någon högre grad af bevisningskraft åberopa erfarenhetens vittnesbörd, enär en erfarenhet, sådan som denna, vinnes först inom en längre tid, ja, jag vågar säga inom en mansålder, hvartill kommer att det vittnesbörd, som då lemnas, lär väl uppfattas och tolkas helt olika af den ene eller den andre, allt efter hvars och ens ståndpunkt.

För omkring 40 år sedan begynte som bekant den serie af reformer inom det svenska undervisningsväsendet, som sedan nära nog oafbrutet fortgått. Utgångspunkten för dessa reformer är också känd. Den var en eftergift för den fordran, som uppkommit från upplysningstidshvarfvets och encyclopedisternas rop på »allmän medborgerlig bildning», ett uttryck, som — derom kunna vi väl vara ense — har en ganska proteusartad natur. Man har ock framställt samma fordran

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

under benämningen »tidsenlighet hos läroverken». Den första åtgärd som vidtogs var bortskärandet af en förut sedan långliga tider tillbaka befintlig afdelning inom läroverken, nemligen den s. k. apologist-skolan, eller i vanligt tal kallad räkneskolan.

Denna utgjorde en afdelning, som åtminstone vid de skolor, jag då var bekant med, bestod af 4 årsklasser, i hvilka undervisning meddelades i reala ämnen och flera lefvande språk — jag tror nästan alla tre de förnämsta kulturspråken — således en afdelning af allmänna läroverken, som man nu efter 40 års hvila söker återupplifva under namn af »den praktiska linien». I stället för den borttagna insattes den reala linien, som jemside med latinlinien utmynnade i studentexamen, utan att de, som valde denna linie, fingo den ringaste undervisning i latin. Denna anordning, att borttaga apologistafdelningen och jemnställa de båda nya linierna med hvarandra, ehuru undervisningen i språk på den reala linien meddelades på ett med den latinska så väsentligen olika sätt, vågar jag för min ringa del kalla ett missgrepp eller en för läroverken skadlig eftergift åt fordringarna på tidsenlighet. Hade nu i stället denna apologistafdelning bibehållits och må hända i ett eller annat hänseende reformerats eller utvidgats, skulle vårt svenska skolväsen egt qvar hvad som nu i den kongl. propositionen framhålles såsom nödvändigt att utbilda, nemligen en praktisk linie. Härvid är att märka, att den praktiska linien skall enligt den kongl. propositionen förläggas hufvudsakligen till de mindre städerna, hvarest naturligen industri och näringar äro långt ringare än i de större, och der således behofvet af och utrymmet för ynglingar, som genomgått denna afdelning, är långt mindre än i de större och största städerna. Hade vidare de s. k. latin- och reallinierna, eller de som bereda för universitet och högre tillämpnings-skolor, sammanhållits med afseende på grundläggandet af språkbildningen på latinsk botten genom de fem lägre klasserna och först sedan skilts åt genom de 4 sista afdelningarna i en latin- och en reallinie, så skulle enligt mitt förmenande en väsentlig fördel så väl för läroverken som för den allmänna bildningen derigenom vunnits.

För att finna att tid till en sådan anordning kunde beredas, behöfver man blott taga schemat för de lägre klasserna på reallinien i hand. Då ser man att 7 timmar i veckan äro anslagna till tyska i andra och tredje samt 7 timmar till engelska språket i fjerde och femte, och jag tror, att den, som har någon erfarenhet af undervisning och dertill icke är en latinfiende, här skall finna plats för fyra till fem timmar i veckan åt ett grundläggande språk. De andra språken, som sedan inträdde, skulle drifvas med lika stor framgång, ja, säkerligen bättre och kraftigare på den botten, som sålunda blifvit lagd. Detta behöfver jag icke framkasta såsom något okänt eller hittills oförsökt, ty såsom bekant finnes här i hufvudstaden ett enskildt läroverk, der undervisning i språk bedrivs i denna rigtning.

De fördelar, som jag anser skulle vinnas genom en sådan an-

ordning, som jag nu föreslagit, äro i första rummet en grundligare språkbildning så väl på den klassiska som på den reala linien. I andra rummet sätter jag den nu svårlösta frågan om latinets ställning vid universiteten. Huru skulle den icke lättas och förenklas, om ingen, som genomgått fullständigt läroverk, kunde sägas vara alldeles okunnig i latin, utan vore förtrogen med elementerna af detta språk? Huru skulle det icke då med lätthet kunna ordnas så, att en civil examen eller lägre embetsmannabildning finge åtnöja sig med den utbildning i latin, som vunnits på det gemensamma stadiet i de lägre afdelningarna af skolan! För den högre klassisk bildning mera närliggande embetsmannabildningen skulle då fullständigt genomgången latinlinje vara ett villkor, och de klassiska språkstudierna vid universiteten kunde då blifva, hvad jag medgifver att de borde vara, fackstudier för dem, som utbilda sig till filologer eller teologer, med ett ord sådana banor, der de gamla språken äro hufvudsakliga bildningsfaktorer.

*Frågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

Jag vågar tillägga, att härigenom ännu ett mål skulle vinnas, som åtminstone för mig synes vara ett godt mål. Ingen, som under sådana förhållanden genomgått läroverken och erhållit en fullständig skolbildning, skulle då alldeles vara i saknad af insigt i det språk, som jag vill göra till botten-språk för de öfriga språkkunskaperna. Latinet, som nu så förkättras och beskylls för att vara en orsak till den s. k. latinhögfärden, skulle blifva de öfriga språkens tjenarinna, skulle rödja och bana väg för inhemtandet af språkbildning, och man skulle vara det tacksam för ett lättare och ginare sätt att förskaffa sig språkkunskaper än den nu varande grammatiska metoden.

Jag har, såsom jag förut nämnt, aflagt en trosbekännelse. Jag hemställer dock, om icke bevis finnes för hvad jag vågat föreslå, nemligen det s. k. induktionsbeviset, som i detta fall lär oss, att alla de förnämsta kulturfolken i vår verldsdel den dag är anse latinet böra vara det grundläggande och för alla till en högre bildning sträfvan- de gemensamma språket. Jag hemställer, om icke detta är ett bevis äfven för vårt folk, ett litet numera tillbakasatt folk, som har stora och höga så väl politiska som kulturhistoriska minnen att vårda, som högt aktat dessa minnen och sträfvat att, om icke gå i jembredd med, åtminstone så nära som möjligt följa de förnämsta kulturfolken; jag hemställer om icke dessa skäl äfven borde vara öfvertygande för det svenska folket att icke ensamt bland kulturfolken bortkasta latinet såsom språkstudiernas rot. Men då nu förutsättningarna saknas för hvad jag här vågat såsom önskningsmål framställa, har jag intet yrkande att göra.

Friherre von Kræmer: Då jag af anteckningslistan på herr grefven och talmannens bord ser, att flere af det särskilda utskottets ledamöter anmält sig att vilja tala i frågan, så vore det kanske mindre nödvändigt att en utanför utskottet stående söker gifva stöd åt den

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

mening, som i utskottet segrat. Men det intresse, som jag, på sidan af mina öfriga mera praktiska sysselsättningar, alltid hyst för språkliga ämnen, torde möjligen i någon mån berättiga mig att yttra några ord om det förslag, som utskottet i andra punkten framställt.

Statsrådet och chefens för ecklesiastikdepartementet yttrande till statsrådsprotokollet citeras af utskottet på sid. 14 och 15, der det i början heter: »den tid är längesedan förbi, då det ansågs ingå i uppgiften för våra läroverk att bibringa lärjungarne färdighet att i tal och skrift uttrycka sig på romarespråket. Ej ens latinets varmaste anhängare påstå numera, att detta är syftet.» — Det är ju också naturligt, att denna tid är förbi. Det var ju under helt andra förhållanden, som skolan måste lägga an på att lära tala och skriva latin. Vi veta alla att på t. ex. 30-åriga krigets tid latinets ännu var diplomatiens språk ungefär på samma sätt som franskan är det nu; i offentliga och statshandlingar nyttjades det mycket ofta, och äfven under långt senare tider fortfor det att utgöra det lärda författarespråket. Det var så att säga den tidens volapyk, ett gemensamt och likt sagda volapyk till stor del konventionellt världsspråk, hvarigenom de lärde i alla länder lätt kunde göra sig begripliga för hvarandra. Allt detta är nu annorlunda; hvar och en skrifer nu på sitt modersmål eller på något annat lefvande språk, som af praktiska skäl i det ena eller andra fallet är att föredraga. Det kan således icke numera vara skolans hufvuduppgift att lära *tala* eller *skriva* latin. Deremot står det ju äfven fast, hvad statsrådet säger om den latinska literaturrens värde i och för den menliga odlingen, om jag också går in derpå blott med en betydlig restriktion gent emot den betydelse, som nyare latinifrare äro benägna att tillägga densamma. Emellertid har den ett för alla tider qvarstående värde, och det skulle nog således vara ganska önskvärdt, om färdigheten att läsa latin kunde uppdrivas till samma grad, som med afseende på moderna språk hos bildade personer är ytterst vanlig. Läsningen af t. ex. en tysk eller fransk bok sker ju ofta med sådan lätthet, att den läsande icke ens reflekterar öfver, om det är svenska, tyska eller franska, som han läser. En sådan färdighet i latinets läsande torde dock, såsom herr statsrådet antyder, vara mer än sällsynt, och äfven de få, som möjligen ega en sådan, torde icke i något utsträckt mått begagna sig deraf. Jag vill härmed hafva sagt, att verklig *beläsenhet* i latin torde vara än mer sällsynt. Äfven af de mest latinkunnige torde kanske 99 procent — jag vågar utan tvekan framställa denna gissning — inskränka sig till den gyllene ålderns författare och en och annan af silfverålderns mest kände, och utsträckt sina studier till det latinska språkets hela ofantliga literaturperiod, det torde högst få om ens någon i vårt land hafva gjort.

Jag instämmer således i det närmaste helt och hållet med herr statsrådet i hans citerade resonnement och skulle följaktligen nu kunna lemna berörda anförande, om icke frestelsen vore för stark att göra

en liten kommentar öfver en der förekommande kursivering. På sid. 16 i utskottets betänkande säges nemligen, att genom att mera utslutande lägga an på färdigheten att läsa latin skola latinstudierna återvinna anseende, men der står ej:

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.*

(Forts.)

återvinna det anseende, som de förtjena;
utan der står:

återvinna *det* anseende, som de förtjena.

Man är ovilkorligen frestad att fråga: hurudant är då detta anseende? Bör latinet verkligen numera ställas så ofantligt högt såsom bildningsmedel?

Jag tror för min del, att de öfverdrifna — jag säger med flit öfverdrifna — föreställningarna i detta afseende mycket väl numera tåla vid en jemkning. Till början var det ju fordom ur språkhistorisk synpunkt anledning att sätta latinet mycket högt. Det betraktades då ännu såsom ett slags fons et origo, eller i det minsta såsom ett mönsterspråk för den europeiska språkstammen — åtminstone tillsammans med grekiskan — och man kände då icke något älderdomligare i språkbyggnadsväg. Nu veta vi alla, att vår språkstams urspråk förklingade antagligen i Himalayas bergdalar, och innan det ännu hunnit bli skriftspråk, samt att det efterlemnade såsom sina tvenne närmaste arftagare Sanskrit och Zend-språket eller det äldsta persiska språket. Hvad äro deremot nu grekiskan och latinet? De äro blott långt framskjutna stationer på språkutvecklingens bana. De, som egna sig åt lingvistiska studier, måste numera genast gå mycket längre tillbaka i forntiden, och detta är således ett af de afseenden, i hvilka latinet förlorat den vikt, som man förut tilldelat detsamma.

Vidare får man icke tro, att den undervisning, som numera meddelas i latin, direkt härstammar från de gamle romarne. Sjelfva språkmaterialet och språklemlingarna äro visserligen tillkomna under det gamla Roms tid, men undervisningen sker nu genom grammatikor, för att säga det torra ordet, som till stor del äro det nya Europas verk. Jag har till och med hört en känd språkman säga, att det är mycket ovisst, om Cicero sjelf kände skilnaden mellan substantivum och adjektivum. Jag vill dock icke ingå i undersökning derom, utan endast erinra, att de första försöken till egentlig grammatikeskrifning egde rum i Rom på 300-talet efter Kristus, och detta i en ytterst elementär form. En af de förnämste af desse grammatici var Ælius Donatus, som höll skola i Rom omkring år 353 efter Kristus. Ej ens denne så långt senare författare uppställer klart skilnaden mellan de två nyssnämnda ordslagen, ehuru han tyckes känna de öfriga taldelarne. Under medeltiden hjälpte man sig vid undervisningen fram med utdrag ur de ofullständiga skrifter, som dessa grammatici efterlemnade, och först i nyare tider utbildades grammatiken till det genomtänkta redskap för latinundervisningen, den nu utgör, och det är till och med först nyligen den uppnått sin allra senaste skarpslipade utbildning.

Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)

Om det roar herrarne, skall jag bedja få visa, huru en latinsk grammatika ännu 1763 såg ut. Det är 1:sta upplagan af Strelings, oss alla välbekanta grammatika. Den ser icke mycket ut, ej sant? Ännu på den tiden, då jag läste latin, var det dock Streling, som hufvudsakligen begagnades — ehuru då i 11:te eller 12:te af Sjögren bearbetade upplagan. Formläran är visserligen ungefär densamma som nu, ehuru mycket diffust uppställd — jag vill icke ingå i detaljer för att icke trötta kammaren — men när man kommer till syntaxen, som numera är så fullständigt utarbetad på satslärans grund, så består denna hos Streling egentligen blott i ett torrt uppräknande af den ena regeln efter den andra. Den börjar med den från barndomens dagar af oss noggsamt kända: »Et *Adjectivum* och *Substantivum* skola komma öfverens i lika *genere, numero* och *Casu*». Derefter fortgår den med lika kända regler till den femte, som ännu i dag här i kammaren skulle kunna vid åtskilliga tillfällen tillämpas, t. ex. vid interpellationer. Det heter nemligen, att: »Frågan och svaret måste stå i lika *Casu*.» Så såg alltså en grammatika ut så sent som på den tiden, och om man dermed jemför t. ex. den grammatika, som herr lektor Törneblad utgifvit och som torde representera den nyaste ståndpunkten i den svenska latinsgrammatikskrifningen, med dess öfverskådligt uppställda paradigmer, dess på satsläran grundade, noggrant utbildade syntax, m. m., så tror jag, att man måste gifva mig rätt deri, att den latinska grammatikan, sådan den nu är, bör anses som en modern literaturprodukt och ingalunda såsom direkt kommen till oss från Ciceros eller Domitiani dagar. Derigenom torde en del af det ålderdomsskimmer, som förhöjt latinundervisningens anseende, vara skingradt.

Detta hindrar ju dock icke, att densamma ändå kan hafva värde vid utbildning af tanke- och uttrycksförmågan. Man hör i det afseendet beständigt sägas, att den vore ett slags helsosam »tankegymnastik», men jag undrar storligen, om icke en tankegymnastik af sådan beskaffenhet stundom, liksom en mindre väl bedrifven kroppsgymnastik, efterlemnar en viss snedhet i begreppen och närsynhet i den lingvistiska blicken? — Jag skulle vilja tillämpa på denna fråga ett bekant yttrande af Geijer angående segern vid Narva. »Den var ärofull, föga nyttig — männe den var skadlig?» — Utan tvifvel svärfvar kring latinkunskapen och förmågan att, till följd deraf, vare sig i kammaren eller annorstädes nyttja latinska fraser ett visst skimmer från forna, stora tider, qvardröjer ännu, säger jag, ett återsken från den tid, då *latin* var likabetydande med *lärdom*, och allt annat icke erkändes vara lärdom. Det ligger således någonting vackert, stort, »ärofullt» i latinstudiet; men jag frågar: är det mycket »nyttigt»? Ja, för den, som händelsevis sedermera kommer att sysselsätta sig med lingvistiska studier, är det utan tvifvel af stort gagn, om det också numera, såsom jag förut nämnt, blott är en mellanstation, som man måste genomlöpa. Men egnar man sig åter åt det praktiska lifvet,

är det då ofta tillfälle att begagna sig af den latinska — jag vågar icke säga: lärdomen, utan af den ringa kunskap, som man under barnaåren med mycken möda och med förlust af tid, som kunnat på nyttigare sätt användas, förvärfvat? Har man ofta tillfälle att använda denna kunskap? Jag tvekar icke att på förhand svara: nej.

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.*

(Forts.)

Men jag återkommer till den sista frågan. Männe latinundervisningen äfven kan vara »skadlig»? Jag tror, att den i visst afseende är det, därför att den grundlägger en missuppfattning af vårt eget språks ställning i språkverlden. — Man skall icke vara fallen för melankoli, om man vill läsa språkskrifter, ty der gå resonnementen ofafåtligt på en djup mollton. Man hör talas om språkets urartande och förfall; vokalers försvagande; ändelsers förvissnande och affallande; ordbetydelseernas fördunklande; oersättliga förluster af »starka» böjningsformer; orättfärdighet, slarf och vanvård, så att språket, från ett organiskt helt, blifvit ett aggregat af sönderbrutna lemningar — — — Vakna upp! skulle man vara färdig att ropa, ni martyrer för en plågsam dröm!

Om man ställer sig utanför studerkammaren, så frågas, om icke en god författare kan uttrycka tanken lika skarpt och tydligt och, der så påfordras, skönt på franska, engelska eller tyska som på latin? (Jag talar nu icke om sanscrit, der det antagligen i de flesta fall vore så godt som omöjligt att ens hjälpligt uttrycka vår tids tankar). Och *detta*, att väl angifva tanken, måtte väl ändå vara språkets uppgift, och ej att »sitta och göra konster» med böjningsändelsers mångfald!

Äfven beträffande undervisningen i grammatikan tror jag, att det samtida drifvandet af undervisningen i andra språks grammatikor snarare hindrar studiet af vårt språk än tvärtom, huru mycket än pedagoger och lärde påstå motsatsen. Men det är ju naturligt, att det språk, som barnet, med dess naiva uppfattning, *först* inhemtar, det språket anses af barnet såsom det riktiga, och dess formlära såsom typen för formläror. När nu barnet kommer till svenska grammatikan och finner, att en massa former der icke finnas såsom böjningsformer, utan uttryckas genom sammanställningar af ett par eller flera ord, så drager det deraf den slutsatsen, att vårt språk är fattigt och felaktigt inrättadt. Jag tror att det är en sak, som förtjenade på allvar ännu en gång af pedagoger försökas, om icke det vore möjligt att taga modersmålet till grundläggande språk, och dess grammatika till grundläggande grammatika, så att undervisningen i just särskildt grammatik utginge från modersmålet, så att, när gossen sedan komme till andra språk, han finge vänja sig att anse deras från svenskans afvikande inrättningar såsom dessa språks egenheter, men svenskans formbyggnad såsom det *för oss* normala. Med ett ord, jag skulle vilja rösta för den *patriotiska metoden* i språkundervisningen!

För att något sådant skulle bli möjligt, fordrades dock dels mera tid åt undervisningen i modersmålet, dels i första början kanske en

Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.

(Forts.)

af annat språk oberörd ställning. Det är således sjelfklart, att jag måste anse, att det ligger mycket berättigadt i de yrkanden, som blifvit gjorda, att latinet borde framskjutas till sjetten klassen.

Jag ber herrarne dessutom lugnt betrakta denna sak äfven ur latinets egen synpunkt. Hvad är förlusten för latinet? Åtta timmar i veckan under två år. Men om Kongl. Maj:ts förslag går igenom, så skulle lästiden ökas med tre veckor om året. Under de öfre klassernas fyra år, skulle då en stor del af de förlorade timmarne återfås; för att icke tala om, huru mycket effektivare timmarne äro på ett högre stadium. Man får dock icke ställa så, att latintimmarne i veckan i de öfre klasserna ökas, ty då blifver den sista villan värre än den första.

Deremot instämmer jag med dem, som anse, att tyskan bör förlöpa till skolans slut, ty det är naturligt att de ämnen, som icke fullföljas till slutet, så att säga öfversuddas af de sista årens ämnen och kunskaper.

Jag skulle således nästan helst vilja icke blott bifalla den andra punkten utan äfven något skärpa den. Jag anser det icke så otilständigt, som af en talare påpekats, om något sådant i medkammaren blefve fallet, ty då Kongl. Maj:t visserligen icke framlagt såsom en till Riksdagen hemställd beslutspunkt någon ändring i läroverksstadgan, men dock i sammanhang med sådana punkter omtalat för en så pass språksam person som Riksdagen sina afsigter i detta fall, så är det icke så underligt, om Riksdagen på en sådan mer eller mindre indirekt fråga gifver ett svar.

Jag fäster mig särskildt vid ett yttrande af herr erkebiskopen: »Skall man nu åter hemställa, att Kongl. Maj:t skall undersöka? Hafva vi icke gjort det tillräckligt många gånger?» Jag tror, att det vore Riksdagen värdigare att påtaga sig ansvaret och yrka att så och så skall det ske. Den ecklesiastikminister, vi nu hafva, utgör för mig just till följd af det uttalande han haft till statsrådsprotokollet visserligen en tillräcklig personlig borgen för att en af Riksdagen i samma riktning uttalad önskan skall vara liktydig med ett beslut. Dock, den nuvarande ecklesiastikministern är utan tvifvel och, utan möjlighet af gensaga, en fixstjärna af första ordningen på svenska konst- och literaturhistoriens firmament, men på den politiska horisonten äro ju konstallationsförändringar möjliga? Det vore därför mera betryggande om här ett vilkor uppställdes att gälla vid femte punkten än att, såsom i utskottets formulering, blott uttrycka en »viss tillförsigt».

Men då löneregleringen är föreslagen att gå i verkställighet redan nästa statsreglering, så anser jag, att man icke behöfver befara någon förändring i af- eller åsigter, samt att man kan tryggt antaga att den, som framlagt dessa förslag, också blir den, som i sista hand afgör saken. På denna grund vill jag medverka till antagande af det förslag, som framstälts i andra punkten. Helst skulle jag visserligen velat

utstryka hvad der talas om de akademiska examina, för att blott hålla mig till hvad som der talas om skolorna, men då det icke är skäl att anställa mera splittring, än som nog ändå uppkommer, anhåller jag, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag i andra punkten.

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

Friherre Barnekow: Då sannolikt i denna fråga kammarens mest lärde män komma att uppträda, drog jag i betänkande, huruvida jag skulle våga uppträda, men jag tänkte att det kunde vara skäl, att också en lekman på det området yttrade sig. Derför begärde jag ordet så hastigt som möjligt, för att icke blifva så imponerad af lärdomen, att jag icke vågade det. Då jag nu fått ordet, börjar jag med att vända mig mot reservanterna från denna kammare.

Vi finna här att reservanternas antal är sex. Desse uttala den mening, att Riksdagen icke bör befatta sig med undervisningens ordnande, derför att ordnandet af undervisningen vid de allmänna läroverken och universiteten tillhör icke Riksdagen utan Kongl. Maj:t. För min del kan jag icke dela denna mening. Jag sluter mig till den af utskottet antagna uppfattningen, hvilken icke går så långt som reservanternas från Andra Kammaren, hvilken fäst ett särskildt vilkor för lönerogleringens genomförande och sagt att, om latinets icke uppflyttas i sjette klassen, så skola icke lärarne erhålla sina löner. Jag delar icke den meningen, men jag förstår dem, som tänka så, ty till den spetsen kunna personer blifva drifna, som ständigt mötas med — det må tillåtas mig använda ett latinskt uttryck — non possumus, hvilket lärer betyda och öfversättas med nej, nej och åter nej! När man mötes af detta ständiga nej, så kan man drifvas derhän. Om jag icke misstager mig, så har ännu icke hvad Kongl. Maj:t föreslagit och Riksdagen beslutit 1873 i reformväg genomförts. När sådant står inför ens ögon och man ser att det, hvori Riksdagen beslutit, icke genomföres, huru skall det då genomföras, deruti Riksdagen blott uttalar en önskan? Men jag skall icke gå så långt, utan vara beskedlig och hålla mig till utskottets förslag. Jag hoppas, att detta skall blifva Riksdagens majoritets beslut, men tror det icke. Jag behöfver blott läsa reservanternas namn för att styrkas i denna min tro. De äro nemligen Sundberg, Sjöcrona, Gilljam, Billing, Lundström och Dickson. Huru kunna herrarne tänka sig möjligheten för lekmän att kunna genomdrifva något mot sådana mäns uttalanden och åsigter.

Utskottet har uttalat två åsigter. Den ena är uttalad i öfverensstämmelse med hvad chefen för ecklesiastikdepartementet yttrat rörande det latinska öfversättningsprovet. Derom vill jag icke yttra mig. Jag förstår det icke, men anser att, när man har på sin sida sådana män som ecklesiastikministern, så går nog den saken igenom. Den andra, af utskottet uttalade åsigten rör latinets uppskjutande till sjette klassen. Derom vill jag yttra mig. Jag måste då först göra klart för mig: hvad är ändamålet med våra skolor? De böra väl hafva till

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.*

(Forts.)

ändamål att äfven uppfostra våra söner i moraliskt och sedligt händelse. Är då latinet därför nödigt? Jag tror det icke! Jag har icke heller hört någon säga det. Men för att gymnasticera tanken, för att lägga grunden till undervisningen, därför är latinet nödigt, säga våra pedagoger. Men, säger utskottet, skulle det icke vara möjligt, att våra ynglingar skulle en tid kunna följas åt och få en sorts afslutning i femte klassen med uteslutande af latinet? Nej, säga de lärde, det är omöjligt, latinet kan ej flyttas upp, det borde snarare flyttas ned, det är alldeles nödvändigt, ty intet annat språk kan ersätta latinet. Man står ju som olärd alldeles redlös, då man icke förstår detta. Man måste söka äfven på det lärda området finna någon, som kan stå på vår sida, och om jag söker bland särskilda utskottets ledamöter, finner jag att der finnes en lektor Kardell från Andra Kamraren, som ej reserverat sig mot utskottets beslut om latinets uppflyttning till sjette klassen. I läroverkskomiténs betänkande kan man också finna sådana lärda namn, bland andra Areschoug, professor i Lund. Han säger: »För min del finner jag ej någon anledning till att frångå min vid ett föregående tillfälle, när denna fråga förelåg till behandling, uttalade åsigt, att nemligen latinkunskap, till det omfång, densamma för närvarande inhemtas vid de allmänna läroverken, ej är behöflig i och för studierna till flertalet af de akademiska examina, utan att en mindre, för praktiskt eller tekniskt ändamål afsedd latinkurs i de högsta klasserna af läroverkens realafdelning bör för sådant ändamål vara tillfyllestgörande. Visserligen har mot detta läroverkskomiténs förslag invändts, att en på detta sätt anordnad kurs svårigen skulle kunna bibringa lärjungen någon nämnvärd insigt i språket, men man bör dervid ej förbise, att ynglingar, hvilka redan hunnit till de högsta klasserna och förut erhållit en mera omfattande språkundervisning, säkerligen på vida kortare tid än lärjungarne i de lägre klasserna kunna förvärfva sig den ringa kunskap i latinska språket, som kan vara behöflig för vissa studier äfven vid universiteten.

Hvad som emellertid allra mest föranleder mig till att förorda den för vissa bildningsriktningar föreslagna inskränkningen af undervisningen i de döda språken är den omständigheten, att med den närvarande anordningen af skolundervisningen just de läroämnen, hvilka för många lärjungars följande studier äro af allra största vikt, blifva mer än skäligen försummade, och i detta förhållande torde anledningen till den ofta öfverklagade långa studietiden vid universiteten till en stor del vara att söka.» Och vidare säger han: »I var tid, då anspråken på insigter i de vetenskaper, som företrädesvis tillhöra den nyare tiden, snart sagdt för hvarje dag blifva allt större, blir det på samma gång allt svårare att tillgodose dessa anspråk och på samma gång bibehålla lika stora fordringar på en klassisk bildning.»

Ja, mine herrar, denne professor talar så att äfven en lekman kan förstå det. Han säger uttryckligen, att fordringarna på vetenskaper, som tillhöra den nya tiden, blifva större och större, och att

det då blir allt svårare att uppehålla fordringarna på en klassisk bildning. Detta kan icke ske på annat sätt än att dela de båda linierna, den klassiska och den reala, och uppföra en mur emellan dem. För min del är jag absolut emot en sådan mur, utan önskar tvärtom sammanföra dessa ynglingar. Det är alltid svårt för föräldrar och målsmän att bestämma på hvilken linie man skall sätta sina barn, då de skola in i skolan. Skulle det icke vara möjligt att låta ynglingarne följas åt och läsa gemensamt exempelvis till sjetten klassen och under denna tid utesluta latinläsandet. Men om man icke vill detta, så komma vi till ett annat förhållande, i afseende hvarå föräldrar och målsmän väl måtte få åtminstone i all ödmjukhet framställa sina önsningar, och det är att, om latinundervisningen skall drifvas samtidigt med de nyare vetenskaperna, så blir det på barnens bekostnad. Och dervid ber jag om förskonande för våra barn! Det står nu, åtminstone i vår uppfattning, på gränsen till mångläseri; barnen läsa för mycket i våra skolor. Men vilja pedagogerna och våra lärde män drifva detta mångläseri längre, så måtte det väl vara vår rättighet och skyldighet att häremot afgifva en bestämd protest. Den far eller mor, som följer sina barns undervisning i skolan, känner detta förhållande. Man får icke slå döförat till, utan måste lyssna till dessa anmärkningar. Vi lefva i en praktisk tid och vi önska därför att få våra barn uppfostrade i en mera praktisk riktning. Skola skolorna motarbeta hemmen i detta hänseende, så blir det förfeladt. Arbeta icke hem och skola i samma riktning, blir undervisningen dålig. Detta kan inträffa, och jag kan derpå anföra exempel. Jag vill anföra ett, därför att jag tror mig begripa något i detta hänseende. Det gäller kristendomsundervisningen. Huru många gånger hafva icke anmärkningar höjts mot denna? Man har fäst sig vid katekesläsningen. Jag skall icke nu göra det, utan fästa mig vid något annat, som jag vågar bestämdt påstå vara felaktigt. Genom uppställningen af läroböckerna och inpluggningen af dessa dogmer får nemligen barnet icke den praktiska undervisning i detta ämne, som kan vara nyttig och gagnelig, då det kommer ut i verlden. Och detta är åter därför att vi mötas af detta nej, nej, nej! från den andra sidan, när vi yrka på att få undervisningen mera praktisk. Om nu detta kan tillämpas på kristendomsundervisningens område — och det tror jag mig förstå — skulle det icke då också kunna tillämpas på latinundervisningen? Är det icke möjligt att uppfinna något, som gymnasticerar våra barns tankar, i stället för detta latin, hvaraf de icke hafva gagn i det praktiska lifvet? Jag vill åter åberopa samme professor, som säger: »De, som ifrå för en förändring i denna riktning, utgå nemligen från den bestämda öfvertygelsen, att undervisningen i de moderna, så väl humanistiska som reala, bildningsämnena lika kraftigt som undervisningen i de klassiska språken kan utveckla de intellektuella förmögenheterna. Är nu detta förhållandet, hvilket jag för min del alldeles icke betviflar, så är det en fördel, för hvilken man ingalunda eger rättighet att

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.*

(Forts.)

*Ifrågasatt in- blunda, att nemligen undervisningen i de moderna ämnena tillför lär-
skränkning i jungun en fond af vetande, som äfven i det praktiska lifvet kommer
latinstudierna, honom till nytta.»*

m. m.
(Forts.)

Då jag fått stöd hos denne professor i min uppfattning, att det finnes andra mera praktiska ämnen än latinet, som kunna utveckla ynglingens intellektuella förmögenheter, skall jag be att få derpå taga fasta. Men det gagnar icke till något, att jag längre uppehåller mig härvid. Det är fruktlöst att i denna kammare förfäktas min åsigt, men då denna fråga förekommit och jag anser det ingripa djupt i framtiden, huru undervisningen kommer att bedrivas för den ungdom, som skall taga framtiden om hand, så har jag icke kunnat låta bli att uppträda, oakadt min ringa lärdom.

Hvad skall man nu med min uppfattning i frågan göra i afseende på denna punkt? Något annat finnes i min tanke för närvarande icke än att yrka bifall till utskottets förslag. Det är något, som vinnes dermed. Mycket är det icke! Jag gillar icke detta förslag till fullo, men det gagnar till intet att splittra sina meningar. För att visa att jag anser något böra göras, anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Herr grefven och talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7 e. m.

Grefve Barnekow: Jag skall noga akta mig att beträda pedagogiens fridlysta mark och blott söka hålla mig på dess allmänning, der äfven en icke fackman kan vara befogad att röra sig.

Enligt läroverksstadgans 1 § hafva de allmänna läroverken till uppgift att dels meddela allmän medborgerlig bildning, dels grundlägga vetenskapsmannens och embetsmannens fackbildning.

Huru löser nu skolan denna sin dubbla uppgift? Jo, på det sättet, att det första momentet elimineras, och hela uppmärksamheten riktas på det senare. Skolornas hela arbetsordning är från början till slut inrättad till deras tjänst, som vilja egna sig åt vetenskapliga studier, under det deras bildningsbehof, som vilja egna sig åt praktiska yrken, kommer i andra rummet och tages i betraktande först så vida sådant kan ske utan att det kommer i kollision med de lärda studierna. Här om någonsin kan man säga minoritetens rätt vara tillvaratagen, ja så väl tillvaratagen att den ter sig såsom en orättvisa, ty det är endast ett fåtal af dem, som besöka läroverken, som fortsätter till universiteten och har håg och tillfälle att framkomma till dessa. Sistlidne hösttermin utgjorde hela antalet lärjungar 10,630, och af dessa var det endast 3,420, som genomgingo sjetta och sjunde klasserna. Då sålunda det stora flertalet är sådana, som i skolorna endast vilja förvärfva sig en anspråkslösare, för det praktiska lifvet mera ändamålsenlig bildning, kunde det väl synas rimligt att deras kunskapsbehof skulle tillgodoses i främsta rummet i stället för att, såsom i statsrådsprotokollet

påpekats, desse nu afbryta sina studier utan att hafva någon mera påtaglig behållning af sin skolgång. Detta, att läroverken äro anlagda på universiteten och hafva dem till mål, leder som bekant å ena sidan till att för många dragas in på den teoretiska bildningsvägen, leder till hvad man vanligen kallar det literära proletariet, bildningens proletariat, och å andra sidan till att arbetet i den materiella odlingens tjänst försummas och ringaktas. De förmögnare klassernas söner gå nästan uteslutande den s. k. lärda vägen, och torde anledningen härtill icke alltid vara ett obetvingeligt kunskapsbegär eller åtrå att få äta kronans bröd, utan det är nog så att man följer med strömmen så långt den går, d. v. s. till dess mynning. Det fordras alltid en viss energi att utan yttre anledning af eget initiativ vika af från de öfriga, och så tycker man att det är skam att »afbryta sina studier». Och så blifva högskolorna belamrade af en mängd för vetenskapligt arbete mer eller mindre olämpliga subjekt, hvilkas håg och fallenhet skulle blifvit fruktbarande på andra håll. Och så måste näringarna och de praktiska förvärfsgrenarna, af hvilka vi dock, när allt kommer omkring, skola lefva, gå miste om den insigt, kapital och förmåga, som skulle kunnat höja deras anseende och tillföra dem nya krafter och energi, hvarigenom de kunde bestå i den mången gång ojemna kampen för tillvaron, och detta skulle verka i lika hög och kanske högre grad än mycket lagstiftande på det ekonomiska området.

Men, säger man, det är omöjligt att organisera läroverken så att alla blifva nöjda. Allt sedan 1849 har man icke gjort annat än reformerat och tunnmat och jemkat på läroverkens organisation, och det har endast haft till följd att klagomålen blifvit högljuddare och fordringarna större. Men man får icke förbise, att med alla dessa jemkningar, huru förträffliga de än i öfrigt må hafva varit, våra läroverk icke äro annat än förskolor för akademierna, medan det praktiska lifvets kraf på skolbildning, vare sig formel eller reel, tillmättes en underordnad betydelse. Vid sådant förhållande är det naturligt, att klagomålen mot den nuvarande organisationen icke tystna eller försvagas förr än rättvisa skipats mellan de olika kunskapsbehofven, förr än vederbörlig hänsyn toges till de lärjungar, som efter några års studier vilja egna sig åt industriens och näringarnas tjänst. Af statsrådsprotokollet framgår, att ett sådant steg i tidsenlig rigtning nu föreslagits att tagas särskildt genom den der antydd kursafslutningen i femte klassen; att det påtänkta steget icke är synnerligen stort kan ej anses annat än såsom en ytterligare förtjänst i förslaget, ty säkerligen har man nog af experiment på ett område, der materialet verkligen är så dyrbart som här.

Blir denna kursafslutning med allvar genomförd, torde de fem nedre klasserna så småningom komma att svälla ut till ett för sig afrundadt helt, hvars afgangsexamen blefve å ena sidan kontroll på deras mått af kunskaper, som härifrån ämna gå ut i det praktiska lifvet eller in i någon tillämpningskola, och å andra sidan ett kompetensvilkor för

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)

dem, som vilja fortsätta sina studier i skolans gymnasialafdelning och der söka en på bredare basis grundlagd vetenskaplig undervisning.

Det är för att främja en sådan utveckling på det beståendes grund och kraftigt betona, att man måste låta den allmänna medborgerliga bildningen komma till sin rätt i skolans nedre klasser, som utskottet uttryckt den önskan, att Kongl. Maj:t ville se till, huruvida icke latinets inträde i skolan skulle kunna uppskjutas till den sjette klassen.

Jag delar i allo utskottets uppfattning om *målet*, hvartill man bör sträfva; men vill ej yttra mig om *medlet*, eller huruvida latinets uppflyttning till sjette klassen är för närvarande möjligt utan allt för stora rubbningar i läroplanen.

Nästän alla ledamöter i utskottet från denna kammare hafva reserverat sig mot dess förslag i denna punkt och ansett, att utskottet icke bort inlåta sig på bedömandet af hvad som icke låge under Riksdagens pröfning. Reservanterna synas dock icke hålla så styft på denna uppfattning, då de i slutet af reservationen förklarar sig ogilla hvad utskottet anfört. Hvad angår borttagandet af det latinska temat, har utskottet emellertid endast åberopat sig på hvad som står i statsrådsprotokollet den 7 februari 1890, och det är väl så, att Riksdagen äfven der den icke har beslutanderätt är oförhindrad att önskningsvis uttala sin mening; särskildt då denna icke är ett löst hugskott för dagen, utan formulerats redan för tio år sedan och då vunnit stor anslutning inom Andra-Kammaren. Sedan den tiden har den debatterats både inom och utom riksförsamlingen; tungt vägande skäl hafva emot densamma anförts, hvilka säkerligen varit öfverbevisande, ehuru tydligen icke öfvertygande, enär den nu framträder i den mera peremptoriska formen af ett villkor för genomförande af lärarnes löne-reglering. I utskottets förslag är detta ärende uttryckligen understädt Kongl. Maj:ts ompröfning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Törneblad: Jag skall försöka att så litet som möjligt yttra mig i rent pedagogiska detaljer, ehuru sådant naturligtvis icke i en diskussion som denna kan helt och hållet undvikas. Ty då man har insigter och erfarenhet i pedagogiska frågor eller åtminstone tror sig hafva det, är man ock skyldig att söka göra den gällande i dessa frågor. Gör man icke detta, handlar man orätt mot den kammare man tillhör och orätt jemväl mot allmänheten, äfven om man skulle misstänka, att hvad man uttalar på vissa håll icke kommer att smaka synnerligen väl. Ingenting är lättare än att instämma med dagens opinion och på detta sätt förvärfva en viss popularitet, men vill man handla rätt, måste man tala det språk, som erfarenheten lärt.

Hvad beträffar den siste ärade talarens yttrande, har han rätt deri, att hvarje läroverk, som afser meddelande af en högre bildning, måste få ett slags dubbelnatur, nemligen så att det på en gång främjar

den högre bildningens kraf och den så att säga lägre eller icke afslutade bildningens.

Nu kan man ordna de nioåriga läroverken antingen så, att man egentligen tänker på de lärjungars behof, hvilka på olika skeden af undervisningen afgå från läroverken, eller ock så, att man hufvudsakligen tänker på undervisningens slutliga mål, på det relativa fåtal, som skall uppträda såsom bärare af vår nationella kultur och hvars bildnings försvagande verkar desto mera skadligt, som denna krets skall, om den rätt fattat sin bildning, sprida densamma utöfver folket i allt vidare och vidare koncentriskt ringar. Finnes det ej verklig bildning, den må heta klassisk eller icke — namnet gör detsamma — verklig både teknisk, praktisk och humanistisk bildning, är det fäfangt att söka bibehålla och sprida en allmän upplysning, därför att den källa, från hvilken upplysningens flöden skola utgå, icke flyter så ren som den bör.

I alla land har det visat sig svårt att rätt ordna förhållandena emellan den lägre och den högre bildningen. Här har nu talats om, att kursernas afslutning skulle i detta fall vara en förmån, och jag erkänner gerna, att deri verkligen ligger en förmån, som icke får förbises. Jag vågar dock påstå, att hvad i statsrådsprotokollet yttrats derom att 1873 års skolplan, i hvad densamma rör kursafslutningarna, icke är genomförd, ej är med rätta förhållandet öfverensstämmande, och jag beklagar endast, att dessa mina ord ej nu kunna komma till den som vederbör. Kursafslutningarna äro nemligen genomförda, ehuru särskilda *examina* icke finnas. Jag är icke heller öfvertygad att det är *examina*, som skola utöfva den kraftiga verkan, utan just bildningens begränsande till vissa mått i tredje och femte klasserna, och en sådan begränsning finnes redan. För öfrigt vågar jag icke påstå, att kursafslutningarna i allo verkat så särdeles förmånligt, särskildt hvad angår ämnet historia och geografi i fjerde och femte klasserna. Detta hör dock ej hit.

Hvad beträffar nu förevarande ämne, vill jag säga, att uttalandena i statsrådsprotokollet kunna gifva anledning till yttrande af olika åsikter och en diskussion för och emot, hvilken dock här föga lämpar sig. I fråga om borttagandet af det latinska öfversättningsprofvets delar jag icke den mening, som i statsrådsprotokollet uttalas. Det förhåller sig icke så som der säges om latinets inverkan på svenskan, ty om man ser på de temaämnen i mogenhetsskrifningen, som utfärdas från ecklesiastikdepartementet, så är språket, såsom ock stundom i tryck framhållits, oftare mindre svenskt i dem, som skola öfversättas till något af de nyare språken, än i dem, som skola öfversättas till latin.

Frågan om öfversättningsprofvets borttagande är för öfrigt en fråga om undervisningens metod, hvilken det icke tillhör Riksdagen att afgöra, utan är det Kongl. Maj:t, som har ansvaret och må tillse om försöket med dess borttagande kan göras. Finner Kongl. Maj:t expe-

*Frågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt in- rimentet kunna göras, må den ene som den andre därför böja sig och
skränkning i icke göra någon invändning, om han än inom sig hyser en afvikande
latinstudierna, mening.*

*m. m.
(Forts.)*

Hvad åter angår utskottets tillägg till dess hemställan i förevarande punkt om önskvärdheten af att början med latinets studium blefve uppflyttad till sjette klassen, ställer sig denna sak helt anuorlunda.

Ett sådant uttalande vore ett bestämdt ingrepp i sjelfva undervisningsplanens ordnande och förutsätter, att Riksdagen tänkt sig hvad som skulle träda i stället för latinets i fjerde och femte klasserna och äfven huru undervisningen skulle ordnas på reallinien, ty jemväl denna och icke blott den klassiska linien skulle komma att beröras af en sådan förändring. Äfven under förutsättning att Riksdagen tänkt sig allt detta, hvilket icke är sannolikt, vore det dock i allt fall ett betänkligt förödöme, om Riksdagen i ännu ej gjord en bestämd fordran hos Kongl. Maj:t, som naturligtvis ensam har i sin hand de hufvudsakliga hjälpmedel, på grund af hvilka man kan väga den ena sidan mot den andra.

Hvad jag här sagt är hufvudsakligen rigtadt mot den reservation, som uppställer latinets uppflyttande till sjette klassen såsom ett bestämdt vilkor för lärarnes lönerereglering, och utan att jag på något sätt vill inlåta mig i en strid om den latinska grammatikans förträfflighet.

I hvad min ärade vän, som från denna plats nyss hade ordet, yttrade då han förordade hvad han kallade den »patriotiska metoden» vid språkundervisningen, gifver jag honom i det hela rätt, men det är faktiskt just denna metod, som för närvarande hos oss användes. Man har därför öfvergifvit de gamla luntorna och upptagit en metod, som afser att främja insigterna i modersmålet, särskildt genom öfversättning af grammatikens exempel. Undervisningen äsyftar just att utbilda öfversättningskonsten, hvilken han ju upptog såsom dess hufvudsakliga mål, men för att denna konst må kunna rätt främjas, måste ett eller annat läroår användas till litet pluggande af grammatik.

Jag hörde möjligen orätt, men jag tyckte min ärade vän sade att, om latinets uppflyttades till sjette klassen, enda skilnaden skulle blifva, att latinets komme att mista 8 timmar i veckan under ett år. Det är dock två år, som derigenom skulle gå förlorade, och detta är en stor skilnad.

Genom latinets uppflyttning till sjette klassen kommer naturligtvis att försvagas den goda verkan, som både herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet och den nämnde talaren sagt sig funnit af latinstudiet. Man skulle på sådant vis sätta de humanistiska studierna i betydligt sämre ställning än de reala, och man vill göra detta under uttalande att förändringen skulle ske i samband med en väsentlig reduktion i fordringarna på latinkunskap i de akademiska examina. Men nu förhåller det sig så, att de akademiska myndigheterna, som förordat en reduktion i dessa examensfordringar, gjort detta under förutsättning

att de akademiska studierna komme att fortfarande hvila på grundvalen af fordringarna på latinkunskap i afgangsexamen till akademien. Så har den juridiska fakulteten hemställt, att godkänd latinkunskap i afgangsexamen skulle fordras för inträde i fakulteten, och jag förmodar, att den tänkt sig fordringarna på sådan kunskap sådana de nu äro och icke sådana de skulle blifva enligt reservanternas från Andra Kammaren förslag. Den medicinska fakulteten har äfven sagt, att det mått af latinkunskap, som anses för tiden behöfva ingå i den högre allmänna bildningen, borde finnas hos de medicine studerande. Den teologiska fakulteten behöfver jag ej här tala om, och hvad den filosofiska beträffar, så ligger det i sakens natur, att för examen i de humanistiska ämnena der måste ifrågakomma kunskap i latin.

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.*

(Forts.)

Nu anse kanske kammarens ledamöter, att fordringarna på godkänd latinkunskap i afgangsexamen hos oss äro ovanligt stora. Det förhåller sig dock icke så. Fordringarna äro tvärtom hos oss ovanligt små och om herrarne följt med hvad som skett i Tyskland och läst debatterna i denna fråga i den preussiska riksdagen, tror jag att mången skulle känt sig ganska tacksam öfver det *lilla* mått latin, som hos oss fordras. På samma sätt förhåller det sig ock med det öfverklagade mångläseriet i våra skolor, ämnenas mångfald eller åtminstone kursernas längd är nu snarare mindre än förr. Fordringarna äro för närvarande kvalitativt något större beträffande den svenska mogenhets-skrifningen — detta ingår ock i den patriotiska metoden — men i latin och grekiska äro de minskade och i matematik på klassiska linien mycket minskade. Med de moderna språken har det gått framåt, och detta delvis af den anledning att mogenhets-skrifningen i franska är obligatorisk, hvilket kan tjena att visa, att, man må hysa hvilken åsigt som helst om ett språks betydelse, det tillhör en riktig undervisningsmetod att låta lärjungarne öfversätta till det främmande språket, emedan kunskapen i språket eljest icke blir fullt god.

Jag erkänner mycket gerna, att för uppfattningen af »moralen och sedelagen» tillvaron af latin såsom särskild betydelse. Jag vågar ej föreslå att i stället skulle upptagas katekes, helst mot katekesläsningen så nyss protester hörts, och jag är ej säker, att motståndarne till latinläsningen skulle gilla en sådan ersättning, men alla torde kunna vara ense derom att moral och sedlighet skall framgå såsom resultat af undervisningen särskildt i kristendom, men för öfrigt af undervisningen och uppfostran i allmänhet och icke bindas vid ett särskildt läroämne.

Hvad jag finner betänkligast af allt, om Riksdagen skulle göra ett sådant uttalande, som föreslagits, är att det uppställts såsom *vilkor* för lönerregleringen. Den hufvudsakliga fråga, som nu föreligger, är, så vidt jag kan fatta, denna lönerreglering. Jag, som redan befinner mig i högsta lönegraden, beröres mycket litet af denna fråga, men jag tror i allmänhet att det vore förmånligt för läroverken, att lärarnes ställning icke längre bibehölls sådan den för närvarande är, utan något

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

upphjelpes. Enligt min uppfattning hänger de svenska läroverkens framtid mera på arbetssättet och den kraft, som utvecklas inom dem af lärare och lärjungar, än på en eller annan ändring i undervisningsplanen, allra minst på en sådan ändring som den nu föreslagna, hvars förmenta fördelar måste noga vägas emot de bestämda olägenheter den medför.

Hvad öfveransträngningen i våra skolor angår, så tillåter jag mig att uttala en uppfattning, som jag tror vara erkänd af många skolmän, som satt sig in i frågan, att nemligen *öfveransträngning ej förefinnes*, om icke på sådant sätt, att ansträngningen är för liten i skolans lägre klasser, hvarför förmågan att följa med i de öfre ej fullt räcker till. Till och med i folkskoleinspektörernas berättelser talas om att i folkskolan för litet själfarbete förekommer. De svenska läroverkens framtid ligger, som jag sagt, *inom* desamma och icke i en och annan hastigt tillkommen lagparagraf. Framför allt måste Riksdagen akta sig för att utan allvarlig pröfning uttala en önskan, hvarigenom ansvaret för undervisningens ordnande kastas öfver på Riksdagen från Kongl. Maj:t, som dock bör hafva och känna detta ansvar.

Jag yrkar afslag på utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Wieselgren: Det är uteslutande fruktan för att på mig skulle komma att tillämpas det gamla ordstäfvet, att »den som tiger, han samtycker», som förmått mig att vid detta tillfälle begära ordet. Jag har en och annan gång förut yttrat mig till förmån för en uppfattning beträffande undervisningen vid våra elementarläroverk, hvilken är motsatt mot reservanternas i utskottet; och då man möjligen kunde anse att äfven den, som förut hyllat en annan åsigt än sagda reservanternas, nu böjt sig för deras skäl, finner jag mig böra ärligt bekänna, att jag hör till dem, som haft och fortfarande hafva en annan åsigt än de.

Jag erkänner villigt, att mycket af hvad som här blifvit sagdt till den klassiska bildningens förmån kan vara sant; men jag erkänner ännu hellre, att det en gång varit sant. Ty mot den högt ärade talare, som yttrat, att de klassiska studierna »vore vilkoret för folkets kultur», vill jag rigta den anmärkning, att detta påståande kunnat godkännas, om han sagt, att de klassiska studierna hafva varit ett sådant vilkor. Jag bestrider deremot på det bestämdaste, att så ännu skulle vara förhållandet. Det är alldeles tydligt, att den klassiska bildningens betydelse såsom kulturmedel måste minskas i den mån vi aflägsna oss från den tid, då de klassiska språken, som nu verkligen och i alla afseenden äro döda språk, icke ännu voro det; ty förr voro de i själfva verket *levande* derigenom, att de voro vetenskapernas och verldskulturens språk. Under sådana förhållanden som då måste det uttalande jag citerat hafva varit en obestridlig sanning. Men, mine herrar, är det också nu så? Nej, långt derifrån. Bildning och bildning är icke det samma under skilda tider. Det, som fordom erkänts såsom en hög

bildning, skall nu knappast beskåras högre rang än halfbildningens och mycket af det som nu anses konstituera bildning fans icke förr. Bildningsmedlen ökas med hvarje slägte, hvarje ny generation. Det är då klart, att hvad som varit ett föregående slägtes bildningsmedel, måste maka åt sig för den nya bildning, som en senare tid skapat och som bättre motsvarar den då lefvande generationens kraf. Vi få ej glömma, att tiden går framåt; vi få ej stanna på en ståndpunkt, som väl varit god, ja, den bästa för våra fäder, men som nu den faktiska verkligheten lemnar långt bakom sig.

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

Åtskilligt har ock blifvit sagdt derom att, om man också icke skulle vilja erkänna latinets och den klassiska bildningens betydelse från den synpunkt jag nämnt, skulle studiet af de klassiska språken dock allt fortfarande hafva största betydelse som ett formelt bildande läroämne i vår undervisning. Detta vill jag icke bestrida; det är tvärt om alldeles klart att så måste förhålla sig; men jag vågar deremot bestrida, att detta studium skulle vara nödvändigtvis det enda eller ens det bästa såsom formelt bildande undervisningsämne för vår uppväxande ungdom.

Det är också ofantligt lätt att åberopa faktiska bevis för riktigheten af denna sats. En talare har redan upplyst om hvilken ringa del af de i läroverkens nedersta klass inträdande lärjungarna, som slutligen utgår från skolans öfversta klass. Skulle man nu verkligen häraf vilja draga den slutsatsen, att alla de, som utgått ur läroverken, förrän de hunnit målet med skolans undervisning, skulle vara urständsatta att representera bildningen i landet? Skulle någon af herrarne vilja säga, att alla de, som i vår krets väl hunnit den höga ståndpunkten af medborgerligt förtroende att hafva fått sig uppdraget att stifta lagar för riket, men hvilka icke läst latin, icke genomgått hela följden af klasser i skolan, kanske icke ens fått någon undervisning i statens elementarläroverk, att desse skulle vara uteslutna från de bildades krets? Skulle också qvinnan, som man anser såsom »bildningens blomma», när det icke är tal om blott boklig bildning, skulle också hon på grund af bristande latinkunskap stå utom den kretsen? Nej, ingen vågar påstå något dylikt; och jag må då ock vara berättigad att icke tillerkänna något synnerligt värde åt allt detta tal om latinets nytta och nödvändighet såsom så ensamt formelt bildande i skolundervisningen.

Då man vidare omnämnt, att vi redan i så hög grad minskat skolkurserna i fråga om latinläsning och äfven talat om öfveranstängningen i skolorna, vill jag tala om anledningen till båda dessa förhållanden, helst den icke af föregående talare berörts. Den anledningen är att finna uti de långa ferierna och den deraf följande korta undervisningstiden. Ingen kan väl nemligen inbilla sig att vi utan att öfveranstänga dem skulle kunna bibringa våra barn samma undervisning, samma lärokurser, som äro stadgade på andra håll, der man har en eller två månaders längre undervisningstid om året? Försöker man sådant, måste det tydligen tvinga till en elevernas öfveranstängning

Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)

med lexläsning och temaskrifning, hvilken åter måste utan allt »latin-hat» föra med sig lärokursernas minskning eller ock svaghet i den inhemtade kunskapen. Jag kan icke betvifva, att ju icke denna uppfattning af de faktiska förhållandena närmar sig arten af ett axiom.

Ytterligare har här sagts att det skulle ligga en fara deri att riksdagen för Kongl. Maj:t anvisade den riktning, i hvilken, såsom reservanterna i Andra Kammaren föreslagit, reformerna borde gå, och hvarigenom man skulle öfverflytta ett ansvar, som borde åligga Kongl. Maj:t, på Riksdagens skuldror. Jag kan icke neka att häri ligger en viss sanning. Jag skall ej heller ingå i några pedagogiska detaljer, men deremot kan jag icke vara med om att vi skulle söka så frigöra oss från ansvaret för den framtid vårt land skall gå till mötes, att vi finna oss böra underlåta att *uttala en önskan* om skolundervisningens ordnande, på det sätt vi anse vara bäst. Tvärtom anser jag att folket sjelft i främsta rummet bör hafva intresse för gången af sin utveckling; och har det det, måste det ock intressera sig för undervisningsväsendet; ty på barnens undervisning beror folkets framtid, och från sin anpart i ansvaret för denna kan ingen frigöra sig.

En föregående talare har påpekat, hvilka högt aktade namn bäras af reservanterna mot utskottets förslag, samt deraf dragit den slutsats, att utskottets mening i denna fråga skall komma att lida nederlag. Detta anser äfven jag troligt, och jag begärde ordet med full öfvertygelse, att jag talade för en sak, hvares fall i dag vore gifvet. Men i trots häraf kommer jag att i det ögonblick herr talmannen gifver tillkänna det omröstningsresultat, som bestyrker nederlaget, vara vid godt mod; och jag kan det därför, att jag, ehuru besegrad, dock med full visshet vet att jag tillhör en *framryckande* armé. Det gifves nemligen blott *en* möjlig utgång af den strid, som i denna fråga föres. Skälet hvarför jag hyser denna tro skall jag be att få uttrycka genom anförandet af den gamla väl bekanta latinska frasen »non scholæ sed vitæ discimus» — icke för skolan lära vi utan *för lifvet*. Den uppfattning, som en gång bildat detta bevingade ord, bibehåller ännu sin rättighet; och vilja än lärdomens män söka uppehålla tiden i dess fart, måste de hågkomma, att det lif, vi nu lefva och *för* hvilket vi *lära*, har andra kraf på vår utbildning än de, som gäfvos på den tid, hvilken födde öfvertygelsen om latinkunskapens nödvändighet för samhälle och individ.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Unger, Adolf*.

Herr Ehrenborg: Som jag deltagit i särskilda utskottets arbeten och vid ett tillfälle min röst vägt så, att denna punkt kommit till stånd, har jag ansett mig böra uppträda och förklara, att jag intager samma ståndpunkt nu som då. Den ärade ordföranden i utskottet har mycket sant påpekat den saken, att endast fyra ledamöter af utskottet stå kvar på dess ståndpunkt. Ja, det är mycket riktigt, och af dem icke mer än jag ensam i denna kammare. Men oaktadt denna

sak är mycket svag, är den dock ej tillräckligt svag för att jag skulle öfvergifva den sak jag förfäktat i utskottet, utan jag förklarar, att jag här ej hört några skäl anföras, som kunna beveka mig att se saken på annat sätt. Jag anser fortfarande, att, om en ordentlig afslutningskurs skall kunna ske i femte klassen af elementarläroverken, måste latinet uppflyttas till sjetten. Derigenom skulle hela undervisningsväsendet komma på en mera praktisk ståndpunkt. En talare har sagt att man läser latinet för att glömma det. Jag kan icke förstå detta; ty jag tror, att man läser saker för att kunna dem, när man går ut i lifvet, och för att kunna besegra de svårigheter, som möta på ens väg. — Jag tror, att om man skjuter undan denna sak för länge, tränger den sig fram mer och mer, och slutligen kommer latinet att försvinna från undervisningen i skolorna. Långt ifrån att önska något sådant, anser jag, att latinet har sin berättigade ståndpunkt för den lärde mannen. Men för den som icke går den vägen måste det vara tidsutdrägt att sysselsätta sig med saker, som han sedan icke har någon praktisk nytta af.

Ifrågasatt inskränkning i latinstudierna, m. m.
(Forts.)

Jag inskränker mig till att yrka bifall till punkten 2:o.

Friherre von Essen, Reinhold: Utan tvifvel kan bildning finnas och har äfven i alla tider åtminstone under sekler funnits utan kännedom om latinet; och hvem vill bestrida, att här finnas många högt bildade män och kvinnor utan att kunna latin? Detta är en sak. Men jag vill fråga å andra sidan, om vi kommit så långt, att den lärda bildningen kan vara utan latinet. Det bestrider jag. Vi stå för nära den tid, då latinet ännu var nödvändigt såsom det enda bildningsmedlet, för att kunna nu med ens uppgifva denna bildningsform. Att den som vill bli lärdomens målsman eller såsom högre embetsman bör kunna genomforska den teoretiska grundvalen för den vetenskap, som ligger till grund för hans embetsmannaställning, skulle kunna vara utan latinet, det tror jag icke går för sig.

Skulle vi nu uppskjuta början af latinstudiet till sjetten klassen, blefve det en ytlig latinbildning, som alumnerna finge vid utgången ur skolan, och ingalunda den grundläggande bildning, som erfordras för att de med framgång sedermera skulle kunna egna sig åt det humanistiska. Och en olycka här i vårt land anser jag angående skolorna vara, att skolan skall tjena allt för många ändamål. Vi hafva nu 3—4 linier, och så skall det vara afslutningskurser derjemte; och så är man icke nöjd med det, utan fordrar nu, att skolan skall kunna bibringa hvad som är nyttigt just för hvar och en. Det vore nog utmärkt, om det blott vore tänkbart.

Så säger man: hvad har jag för nytta af latinet? — Ja, mine herrar, det var ett par år sedan en ledamot af denna kammare, med hvilken jag brukade tala om skolfrågor, och han (han är numera icke ledamot) sade: »hvad franskan beträffar, har jag aldrig haft någon nytta af den». — »Det var märkvärdigt». — »Nej, jag läser aldrig någon

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.*

(Forts.)

fransk bok, träffar aldrig någon fransman och reser aldrig utrikes». — Det är väl icke möjligt att skolan skall kunna meddela hvar och en precis, hvad han behöfver i det praktiska lifvet. Nu säger man: latinlinien är icke praktisk. Då frågar jag: hvartill äro då reallinierna vid våra läroverk, hvartill våra tekniska läroverk och den praktiska skola, som herr statsrådet bebådade? Dem lemna man ur räkningen och fordrar att de, som genomgått latinlinien, skola vara praktiska. Hvarför gå de icke i stället på dessa olika grenar? De göra det nog, men de som motsäga latinets, söka äfven häri sak för att motverka detsamma.

Jag vill nu icke inlåta mig på teoretiska undersökningar om latinets större eller mindre nytta för lifvet, men, om herrarne tillåta mig, vill jag taga ett exempel från en skola, som bäst realiserat detta spörsmål. Det är den f. d. Beskowska skolan. Der börjar latinets att läsas — såsom jag anser rationellt, när det skall läsas — i början af skolan, då minnet är lifligast. En anmärkning vill jag nu inskjuta nemligen den att der läses med färre timmar än i statens läroverk. Nå hvad är nu följden? Jo, sedan man för några år sedan beslöt sig för att till tjänst för dem, som ämnade bli teknici eller militärer, inrätta en realkurs på de två öfversta klasserna, slog det ut så att, efter hvad sjelfve censorerne intygade, desse voro jemgoda, ja en censor sade till mig att de till och med voro öfverlägsna i den matematiska pröfningen, jemförda med de andra realisterna, och man var allmänt ense om, att de i lefvande språk voro fullt lika goda som realisterna. Nu frågar jag: när de voro lika goda i dessa båda ämnen, som äro realisternas specialitet och dessutom hade latinets på köpet, är det då skäl att tala om att de förspilt sin tid med att läsa latin? Jag anser att de hafva stor nytta af latinets, då de i alla fall kommit så långt som realisterna. Ty, mine herrar, det förekommer i det verkliga lifvet för den bildade mannen flere tillfällen, då kändedomen om latinets kan vara nyttig och god att hafva. Och det tror jag att ingen som studerat det kan jäfva. Då man nu får det på det viset som der sker, behöfver man ju ej försaka eller försitta kunskap i öfriga ämnen. Men naturligtvis nu vill man att allting skall nivelleras, och nu är det icke nog med de praktiska skolorna utan äfven latinlinien skall nu tjena till samma praktiska ändamål, hvartill finnas andra saker. Och då det icke kan ske utan den lärda bildningens ohjelpiga förfall, skall jag anhålla att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Sjöcrona: Den förste ärade talaren har på ett så objektivt sätt redogjort för innebörden af den reservation, i hvilken äfven jag deltagit, att jag dermed kunde känna mig fullt tillfredsstäld, men med anledning af ett yttrande, som fälles af friherre Barnekow, har jag känt mig uppmånad att för kammaren redogöra för hvad jag i denna reservation velat för min del inlägga.

Det första skäl, som reservanterna anfört, är att utskottet icke, för

så vidt ej afgifna motioner dertill gifva anledning, bort ingå på att uttala vare sig gillande eller ogillande af de pedagogiska grundsatser, som chefen för ecklesiastikdepartementet i statsrådsprotokollet den 7 februari i år uttalat, och icke heller på några funderingar i anledning af framkomna förslag angående ordnande af undervisningen vid universitetet. Det lär väl icke kunna bestridas, att detta är formelt ett fullt riktigt skäl. Utskottet har icke någon motionsrätt och då Kongl. Maj:t icke begärt något yttrande i denna fråga och ingen motion blifvit väckt derom, har ju utskottet saknat anledning att derom yttra sig. Dermed vill jag emellertid ingalunda hafva sagt, att icke en fråga som denna kan vara af ett djupt och ingripande intresse för Riksdagen och att det icke må stå Riksdagen öppet att — ja, vara dess rättighet och äfven skyldighet att i vederbörlig ordning derom uttala sig önskningsvis hos Kongl. Maj:t. Men jag anser, att denna fråga, som genom Kongl. Maj:ts proposition dragits under Riksdagens pröfning, är alldeles tillräckligt stor och omfattande, och att vi därför icke böra utan nödtvång i densamma inblanda en mängd andra frågor. Lika väl som man kan fästa sig vid och haka upp sig på den ifrågasvarande delen af departementschefens anförande, kunde man göra det med allt annat, som han anført till statsrådsprotokollet. Och jag frågar hvart det skulle hafva tagit vägen, om utskottet gjort så. Om inom Riksdagen verkligen en åsigt i den rigtning, som utskottets majoritet uttalat, skulle göra sig gällande, står det Riksdagen fritt att vid hvilken kommande riksdag som helst, med anledning af väckta motioner, derom hos Kongl. Maj:t uttala sina önsknings- och förhoppningar, och den föreliggande löneregleringsfrågan utgör icke i någon ringaste mån hinder för att få den frågan af Kongl. Maj:t pröfvad och afgjord. Detta om det första af reservanternas skäl.

Det andra skälet är det, »att hvad utskottet anført hvarken af oss gillas och ej heller är af den art, att det bör inverka på Riksdagens beslut angående de förslag, som lagts under dess pröfning.» Hvad detta beträffar, »att vi icke gilla det som utskottet anført», vill jag hafva sagt, att jag för min del visst icke är af den åsigt, att latinskunskap och undervisning deri är ett oeftergifligt vilkor för all solid och god bildning. Jag aktar alla verkligt bildade lika högt, vare sig de kommit till sin bildning genom studium af latin eller på annan väg. Hvad särskildt angår departementschefens i statsrådsprotokollet uttalade mening om latinskrifningen, har jag icke något att deremot invända, ehuru jag å andra sidan icke vill påtaga mig ansvaret att uttala ett bestämdt gillande deraf. Men jag kan icke finna det vara något skäl att Riksdagen skall särskildt framhålla detta yttrande, ty när departementschefen har sagt, att han ämnar ordna skriftliga profvet på ett sätt, måtte det väl vara säkert, att han också kommer att göra det. Och då är ett uttalande från Riksdagen öfverflödigt. Beträffande åter den senare delen af utskottets majoritets kläm, som går ut derpå, att latinet i undervisningens början skulle uppflyttas till

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

sjette klassen, kan jag icke vara med om ett sådant uttalande, äfven om jag från min ståndpunkt ansåge det formenligt kunna göras. Jag anser nemligen, att i ett land, som ännu vill göra anspråk på att räknas till kulturländerna, kan latinkunskap omöjligen helt och hållet undvaras. Och skall man hafva latinundervisning vid våra elementarläroverk, bör den bedrifvas så, att den medför ett godt resultat. Enligt alla fackmäns sammanstående åsigt erfordras härför, att gossen får börja med det vid den tid, då det är lämpligast att meddela honom undervisning i de grammatikaliska begreppen, för att den må fästa sig i hans minne.

Af dessa skäl kan jag icke vara med om ett sådant uttalande, som utskottet föreslagit, och yrkar därför afslag å detsamma hemställen i nu föredragna punkt.

Herr Billing: Då alls ingen vigt ligger derpå, att min privata meining blir känd för herrarne eller för en ännu större allmänhet, då jag sjelf icke lägger någon vigt härpå och då ännu mindre någon af herrarne lägger vigt derpå, har jag icke synnerligen svårt att stå emot frestelsen att här aflägga någon bekännelse om min åsigt i pedagogi, i ett hänseende eller i ett annat. Jag anser mig verkligen icke berättigad, att här hålla några föreläsningar vare sig om latin eller något annat ämne eller upptaga herrarnes tid med att göra reda för, huru jag funderat i detta eller i detta. Men jag kan icke underlåta att inlägga en gensaga mot den talare, som här, utgående från några ganska allmänna satser, som äro hörda otaliga gånger och motsagda lika många gånger, dock ansåg sig af dem kunna draga alldeles afgörande slutsatser.

Han sade, att bildningen har varit sådan, att den behöfde latinet, men numera är sådan, att den icke behöfver det, sedan bildningen vexlat med tiden. Hvem har förnekat denna vexling? Men när han talar om den, har han med detsamma medgifvit, att bildning icke är något som man kan konstruera upp a priori, utan att bildning är en historisk realitet, så att man år 1890 måste fråga icke blott: hvad kan vara bildning? utan hvad är 1890 det, som i allmänhet inom kulturländerna anses höra till bildning? Då kan icke Sverige besvara denna fråga ensamt för sig, utan Sverige måste besvara den med hänsyn till hvad man hos andra folk anser med nödvändighet höra till bildning. Och om de stora kulturländerna ingalunda våga taga ett så stort steg i frågan om afskrifning af latinet, som här är ifrågasatt, torde det väl icke heller vara rätt lämpligt, att Sverige i detta afseende skiljer sig från det, som inom de andra länderna anses höra till bildning. Då blefve åtminstone icke vår bildning densamma som i andra länder anses fordras. Jag tror icke, att det är att rekommendera, att man i detta hänseende på grund af några allmänna satser emanciperar sig från hvad som ännu anses vara det rigtigaste i de stora kulturländerna. Det är sant, att en och annan kan ha en så-

dan fröjd af att tillhöra och vara en man i en framryckande armé, att han fröjdar sig och känner sig trygg blott deraf att han rycker framåt. Jag hör icke till dem. Jag vill icke ställa mig i den armé, som går tillbaka, allra minst i den, som flyr, men jag ställer mig icke heller i den framryckande, blott därför att den rycker fram, utan jag vill också se om någon följer mig, så att jag icke rusar åstad och lemnar hela truppen bakom mig; och det är detta som de talare, hvilka vilja taga bort latinet, råda oss att göra, då de mana oss att i detta hänseende gå på egen hand. — Samme talare anförde såsom stöd för sin ståndpunkt den gamla sats, som han lärt från sitt gamla latin: »non scholæ sed vitæ discimus». Ja, hvem bestrider den satsens sanning; men talaren hade bort bevisa, att, när man läser latin, lär man icke för lifvet. Det beviset kan han icke prestera. Men här fins århundradens bevis för, att man i lifvet och icke blott i skolan har haft gagn af den undervisning man fått i latin. Är här någon som dristar påstå motsatsen till detta? Är här någon, som vill vara eller vågar vara så ensidig, att han påstår, att kunskap i något ämne — det må vara det ena eller det andra — icke gifver någon frukt för lifvet utan blott för skolan? Vill man icke påstå detta, har man icke heller rätt att påstå, att, när man läser latin, lär man icke för lifvet utan för skolan. Det är och blir blott och bart ett påstående — bevisadt är det icke och kan icke bevisas. En talare, som nyss hade ordet, lemnade ganska intressanta bevis på motsatsen. Jag skulle kunna utföra detta vidare, ådagaläggande att under all tid det visat sig vid hvarje maturitets-examen, att der den grundligaste latinundervisningen, såsom t. ex. i Beskowska skolan, funnits, der har man också hunnit längst i de andra ämnena.

Då jag begärde ordet, hade dock icke det yttrande, mot hvilket jag nu vändt mig, framkommit, och jag begärde således icke ordet för att säga hvad jag nu sagt. Jag begärde ordet för att först uttrycka min glädje deröfver, att, så vidt jag förnummit, ingen enda röst höjt sig för att yrka bifall till reservationen, som afgifvits af de tre reservanterna från Andra Kammaren, och som går ut på att lärarne skulle få betala fiolerna för, om man får undervisningen ordnad efter sitt tycke eller icke, och som går ut på, att man kanske skulle vilja tvinga fram gemensam votering om ett ärende, hvarom man icke har rätt att besluta. Men man har här yrkat bifall till utskottets förslag. Jag hade knappt väntat det. Ty detta förslag är likt ett skepp, öfvergifvet af besättningen, som der qvarlemnats en eller annan trogen väktare, hvilken ännu står qvar på sin plats. Man har emellertid yrkat bifall dertill, men jag hemställer till dem, som gjort det, och till dem, som känna någon lust att göra det, om de verkligan noga sett efter hvad det innebär. Det innebär icke blott ett uttalande af ett piom desiderium, d. v. s. en from önskan om undervisningens anordning, utan det begynner med några ord, som ställa denna önskan i en egenomlig belysning. Det begynner med att man skall fatta alla de öf-

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

Frågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)

riga besluten under uttalande af denna önskan. Alltså, vi skola fatta beslut om, huruvida det och det läroverket skall indragas, huruvida en skolläkare skall anställas der och der o. s. v. — allt under förutsättning att man ej skall skriva latin i studentexamen eller icke läsa latin i fjärde och femte klassen. Nu frågar jag Första Kammaren: är det verkligen möjligt, att vi skulle vilja fatta alla de följande besluten ända in i de minsta detaljer under förutsättning af detta och under uttalande af denna önskan? Är verkligen uttalandet af denna önskan så mycket värdt, att herrarne kunna begå hvad jag anser vara en så stor formel besynnerlighet, fatta alla följande beslut under förutsättning, att man icke skall skriva latin i studentexamen och icke läsa latin förrän i sju klassen? Se vi sedan på innehållet i dessa förutsättningar, på innehållet i utskottets förslag, hemställer jag till Första Kammaren, om det kan vara värdigt och rätt passande att man säger: nu fattar jag dessa beslut under förutsättning att Kongl. Maj:t gör det som Kongl. Maj:t i sin statsverksproposition har sagt sig ämna och vilja göra. Är det rimligt? Kongl. Maj:t har sagt på statsrådets föredragning att så skulle det vara. Så komme Riksdagen och sade: vi förutsätta att Kongl. Maj:t gör hvad han säger och håller hvad han lofvar. Är det lämpligt att så fatta beslut? Vidare är det en annan önskan man deri inpassat. I en liten mellanmening, som kanske förbigått herrarnes uppmärksamhet, har man inflett denna parentes: »i sammanhang med en blifvande väsentlig reduktion i fordringarna på insigter i klassiska språk i de akademiska examina.» Således, Första Kammaren skulle nu här sitta och uttala en önskan om, huru de akademiska examina skola anordnas. Jag frågar, huru många af dem, som sitta här, hafva sett, huru dessa examina blifvit af universitetsexamenskomitéen föreslagna? Här har nyss varit en universitetskomité tillsatt, som framlagt ett stort förslag utan att vi sett ett ord deraf, utan att vi granskat det och utan att ens Kongl. Maj:t ännu öfverlemnade det till vårt bepröfvande, icke en gång till det särskilda utskottets kännedom. Så skulle Första Kammaren vilja besluta att uttala en opinionsyttring om de akademiska examina!

Jag kan icke tro att Första Kammaren det gör och yrkar därför afslag på denna punkt.

Herr Almén: Jag hade ej haft för afsigt att uppträda i denna fråga, men då jag, detta oaktadt, nu begärt ordet, lofvar jag eder, mine herrar, att jag skall fatta mig ganska kort.

I egenskap af universitetslärare under en tid af tjugufyra år har jag hört dessa frågor diskuteras ofta och under flerfaldiga former, hvarigenom jag utan någon svårighet med afseende å dem skaffat mig en bestämd öfvertygelse. Jag beklagar dock, att jag ej kan stödja denna på personlig bekantskap med förhållandena vid skolan — i det hänseendet hafva flera af kammarens ledamöter vida större erfarenhet än jag, men jag har begärt ordet för att uttala den åsigten, att studiet

af de lefvande språken kräfver en större uppmärksamhet än hittills, dels därför att vårt eget språk är så föga känt inom det öfriga Europa, och dels med hänsyn till den stora samfärdsel, som eger rum folken emellan, hvarigenom behovet af insigter i lefvande språk nu är vida mera känbart än förr. Så är förhållandet kanske i ännu högre grad med naturvetenskaperna. Dessa hafva redan nu nått en sådan grad af utveckling, att man med goda skäl kan säga, att den, som kan latin, men är *okunnig* i naturvetenskaperna, är mindre bildad än den, som, okunnig i latin, är väl förtrogen med naturvetenskaperna. Naturvetenskapernas betydelse växer med hvarje dag, de döda språkens blifver med hvarje dag mindre. Är det då icke skäl att se de förras större intressen till godo? Jo, i sanning, helst dertill kommer att naturvetenskaperna vida mera än de döda språken bidraga till möjligheten för den enskilde att skaffa sig bergning, något som dagligen får ökad betydelse, ty embetsmannabanan kan ej föda alla, som gå i skolan. Elementarläroverket borde icke vara en förskola endast för universitetet, ty flertalet bör icke gå den vägen, utan äfven och isynnerhet för det praktiska lifvets behof.

Ur alla dessa synpunkter är det i sanning hög tid att se till, att hvad flertalet behöfver lära under skoltiden äfven kommer detta flertal till godo, och det är ej studium af latin, men väl ökade kunskaper beträffande lefvande språk och naturvetenskaper.

Då nu, å andra sidan, förmågan att fatta och behålla hvad som i skolan meddelats, har sina gränser, och då vi vidare torde böra se till, att ynglingen kommer i något så när god tid från skolan och universitetet ut i det praktiska lifvet, kunna vi icke utan skada ytterligare förlänga studietiden vid skolan.

Frågan blir då, huru man skall kunna lösa detta problem, då man ju måste fordra lika mycket, eller helst ökade kunskaper i lefvande språk och naturvetenskaper och icke samtidigt *kan* bibehålla latinet på sin nuvarande ståndpunkt. Huru gå tillväga för att reda dessa frågor? Jo, ettdera intresset måste maka åt sig, och för min del tvekar jag icke att det måste blifva latinet. Jag tror för min del, men detta nämnes blott i förbigående, att det ej är så farligt med den mycket öfverklagade öfveranstängningen i skolorna, den bryr jag mig verkligen icke mycket om. Jag antager nemligen, att den gäller blott de klenst begåfvade och de lata, men att de öfriga kunna fullgöra skolans fordringar utan att taga skada till sin helsa. Jag nämnde detta, ty jag skulle vilja komma ifrån den ifrågasatta förkortningen af sommarferierna. Jag önskar att lärarne må tillförbindas att, *om så skulle behöfvas*, sköta sin tjänst fyratio veckor af året, men kan man bibehålla den långa ledigheten under sommaren, så vore det mig mycket kärt; men, som sagdt, detta blott i förbigående.

Jag kommer emellertid tillbaka till frågan, huru man rättvist skall gå tillväga att skaffa någon lindring i afseende på latinstudiet, för att få mera tid öfrigt åt de lefvande språken och naturvetenskaperna. För

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)

mig återstår ingenting annat, än att instämma i utskottets förslag, äfven om jag måste erkänna, att det i formelt hänseende gått väl långt in på ett område, som måste anses tillkomma Kongl. Maj:t. Jag hade helst sett, att jag sluppit detta instämmande, men hvad är att göra? Icke får man väl förmena Riksdagen, ifall den, vid organisationen af våra läroverk, för Kongl. Maj:t uttalar en tillförsigt om förverkligandet af något, som här nämnts komma att ske. Deruti ligger, enligt min tanke, icke något det *minsta* misstroende mot chefen för eklestiasitikdepartementet, men väl ett *erkännande* att kammaren verkliga delar hans uppfattning. I den senare delen af utskottets förslag uttalar endast en önskan, och är det väl så förmätet, om Riksdagen uttalar en önskan till Kongl. Maj:t? Jag tror det icke, om man blott vill se hvad deruti förefinnes och icke någonting annat. Det är ju ej fråga om ett *vilkor*, utan endast om en *önskan*; ett vilkor skulle jag ej vilja vara med om, men att uttala en önskan är väl icke så farligt eller oberättigadt?

Här har framhållits, att ett stort förslag om undervisningens och examinas ordnande vid universiteten föreligger, som kammaren ännu icke känner till. Jag frågar, mine herrar, äro då icke dessa skolfrågor så länge behandlade inom pressen, inom Riksdagen och annorstädes, att en ledamot af Första Kammaren bör kunna hafva sin bestämda åsigt i frågor, äfven om han icke läst läroverkskomiténs betänkande? Jag vågar påstå att, om man har intresse för frågan, har man nog också skaffat sig en åsigt derom — äfven i det fallet finner jag ej här någon risk att uttala min åsigt.

För min del erkänner jag gerna, att jag är något *betänksam* i afseende på latinets framskjutande till sjetten klassen, ty för dem, som hafva för afsigt att studera latin, vore det ju önskvärdt, om de finge fortfarande börja dermed på ett lägre stadium, men så länge flertalet icke behöfver latin, torde ej finnas någon annan utväg, ty eljest skulle ju flertalet blifva lidande.

Man har häntydt på att det var en illa vald sats: »non scholæ sed vitæ discimus», och man sökte vederlägga den derpå stödda åsigten med den frågan: finnes någon i denna kammare, hvilken läst latin och ej haft nytta deraf? Jag vill kasta om frågan och säga, att det vore mycket sorgligt, om vi i skolan fått lära något, som vi ej hafva nytta af; men manne icke mången skulle haft mera nytta af att hafva läst litet mindre latin och något mera lefvande språk? Jag är ofta i behof af kännedom om lefvande språk och måste till min ledsnad bekänna, att jag icke kan utan hjälp skriva något annat språk än svenska, latin deremot har jag i skolan kunnat både tala och skriva, men har deraf numera föga åtnad.

Frågan är sålunda den, om man ej i stället för latinet skulle kunna inhemta något annat, hvaraf man hade mera verkligt gagn.

Men jag lofvade att ej blifva mångordig. Som jag ej kan komma med något nytt förslag, men har den bestämda uppfattningen att det

icke går an, att söka proppa i lärjungen allt möjligt, kan jag ej inse annat, än att något studieämne måste maka åt sig, och då bör det blifva latinet, ty *förr eller senare* kommer det i alla fall att gå derhän — att dröja dermed alltför länge tror jag ej vara nyttigt.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

Herr Gilljam: I skolen icke frukta, mine herrar, att jag skall blifva alltför mångordig, men jag kan ej underlåta att uttala min åsigt i en fråga, som ligger mig så nära om hjertat.

Jag vill icke inlåta mig på det mångåriga tvistämnet om latinska språkets betydelse i skolan, men anser mig deremot hafva full rätt att försöka försvara latinet för en hel mängd mer eller mindre orimliga beskyllningar, som framkommit, dels under diskussionen här och dels i utskottets betänkande. Jag vill då först bemöta hvad utskottet i detta afseendet anfört och sedan åtskilligt af det, som under dagens debatt har blifvit yttradt.

Utskottet har förordat, att latinet skulle börja först i 6:te klassen. Detta är ett område inom skolan, hvarest jag snart i 30 års tid haft tillfälle att samla erfarenhet, och jag måste tyvärr bekänna, att den kunskap, med hvilken lärjungarne i allmänhet utgå nu, då latinläsningen begynner i 4:de klassen, är vida mindre, än den borde vara för att de af detta studium skulle kunna hafva all den nytta för framtiden, som borde kunna påräknas. Men skall latinets studium börja först i 6:te klassen, är detta från latinets synpunkt sedt, d. v. s. om latinets studium skall utgöra en verklig insats i lärjungens bildning, enligt min åsigt ett pedagogiskt oförnuft. Det är mig veterligen icke heller någonstädes försökt. Här i Sverige börjar latinläsningen vid ett läroverk uti 5:te klassen, nemligen vid Nya Elementarskolan, men denna skola företer i öfrigt så många skiljaktigheter från våra vanliga läroverk, att den icke erbjuder fullt pålitliga jämförelsepunkter.

Den sista läroverkskomitén, som af utskottet åberopas, talade om en frivillig latinkurs på reallinien i 6:te och 7:de klasserna. Detta var någonting helt annat. Trots den stora förkärlek, som läroverkskomiténs majoritet hade för reallinien, insåg den likväl, att för en mängd uppgifter i lifvet *någon* kunskap i latinet vore erforderlig, och föreslog därför en dylik frivillig kurs. Men det sattes dock aldrig i fråga, att man på den klassiska linien, om den eljest skulle förtjena detta namn, kunde börja latinstudiet först i 6:te klassen.

Det kan icke vara lämpligt att låta lärjungarne vid 15 till 16 års ålder sysselsätta sig med sådana elementer i ett hufvudämne, för hvilkas inlärande de äro synnerligen väl anlagda vid 9 till 10 års ålder, under det att de i början af sin skolgång nödgas befatta sig med sådana ämnen, som kräfva en högre grad af förståndsutveckling. Och huru skulle för öfrigt dessa fyra sista år af skoltiden gestalta sig för lärjungarne, om de då skulle använda sina bästa krafter för

*Ifrågasatt in- studiet af latin? Att det finnes ett språk, som heter grekiska, synes
skränkning i utskottet icke ens hafva tagit i betraktande.
latinstudierna,*

*m. m.
(Forts.)*

I hvad fall som helst står det fast, att läroverkskomitén, hvad den än talat om latinets borttagande eller inskränkning i vissa akademiska examina, låtit latinet inträda i 4:de klassen och grekiskan i den 6:te. Sålunda derifrån ej något stöd för utskottets åsigt.

Utskottet har också åberopat en reservant i universitetskomitén, nemligen professor Fries. Jag skall anhålla att få läsa upp en del af hans yttrande, att I sjelfve kunnen döma, mine herrar, huru starkt det stödet är. På sidan 165 i betänkandet säger professor Fries, efter att hafva omnämnt att han icke kunnat biträda komiténs i öfverensstämmelse med den år 1887 framlagda kongl. propositionen uttryckta åsigt, att latinstudiet skulle börja redan i *tredje* klassen: »någon meningsskiljaktighet förefinnes deremot ej mellan mig och komiténs flertal beträffande latinfordringarna för dem, som vilja aflägga humanistisk kandidat- och licentiatexamen samt samtliga preliminärexamina, med undantag af den, som bör föregå kansliexamen» — en examen af mycket liten betydelse. Derefter fortsätter han: »med hänsyn till matematisk-naturvetenskaplig filosofie kandidat- och licentiatexamen nödgas jag åter fasthålla min vid flera föregående tillfällen uttalade åsigt, att fordringar på latinkunskaper, ådagalagda vare sig före eller i denna examen, kunna, såsom alldeles icke af nödvändigheten förestafvade, saklöst borttagas.» Det är väl antagligen detta uttalande af professor Fries, hvilket nu skolat vara ett stöd för utskottets åsigt. Men, mine herrar, det är väl en himmelsvid skillnad emellan att säga, att latinets skall börja först i 6:te klassen och att förklara att det finnes åtskilliga universitetsexamina, hvilka man anser realister böra vara berättigade att aflägga. Icke heller denna reservant har således lemnat det allra minsta stöd för den af utskottet framhållna möjligheten att framflytta latinets inträde till 6:te klassen på den klassiska linien.

Den sista punkten i utskottets utlåtande före klämman är redan af en föregående talare omnämnd, men såsom ett stöd för tillstyrkan af utskottets förslag är den alltför märklig, att den icke skulle vara förtjent af ytterligare några minuters uppmärksamhet. »Uppskjutes latinets till sjette klassen, så torde undervisningen i de fem lägre klasserna kunna ordnas på ett för de lärjungar, som, efter att hafva genomgått denna klass, vilja gå ut i det praktiska lifvet, mer ändamålsenligt sätt än nu. Hänsyn till latinets har nemligen gjort, att undervisningen på reallinien ordnats på ett mindre tillfredsställande sätt, ett förhållande, som af ekonomiska skäl vid de flesta läroverk icke utan latinstudiets uppskjutande kan ändras.» Jag och många med mig, jag hade så när sagt alla, med hvilka jag talat om hithörande saker, hafva föreställt oss, att det varit latinets, som fått göra jemkningar för realliniens räkning, ej tvärt om. Latinets har fått flytta från 1:sta till 2:dra klassen, från 2:dra till 4:de, men det finnes ej

en enda punkt, der reallinien behöft underkasta sig några jemkningar för latinets skull. Hvad som åsyftats är troligen det, att i 4:de och 5:te realklasserna engelska språket fått 7 timmar, då latinets på sin linie fått 8, men det är ett fullständigt misstag i afseende på förklaringsgrunden. Den, som skapat den nuvarande anordningen af undervisningen i de fem nedre klasserna, har gifvit engelskan detta stora antal timmar i 4:de och 5:te klasserna blott för att kunna göra 5:te klassen till en god afslutningspunkt. Om vi skulle stryka bort latinets från 4:de och 5:te klasserna, skulle åtminstone den nuvarande chefen för ecklesiastikdepartementet det oakadt icke vilja göra den allra minsta ändring uti undervisningstiden för engelskan på den reala linien. Skulle likväl af ett eller annat skäl anses lämpligt att låta engelskan afstå någon af sina timmar till andra ämnen, är den saken ganska lätt arrangerad; ty äfven om latinets får behålla sina, erfordras för ändamålet en så ringa tillökning af lärarettimmar, att den vid hvarje femklassigt och högre läroverk utan svårighet kan åstadkommas. Det är derföre icke värdt att komma och påstå att latinets i minsta mån inverkat menligt på ordnandet af undervisningen i de fem lägre klasserna.

Utskottet talar om en bättre afrundning af lärokurserna uti skolans fem nedre klasser, som skulle vinnas genom att uppskjuta latinets inträde till 6:te klassen. Berodde saken blott på latinets, borde, efter hvad vi nyss sagt, allt redan vara väl bestäldt på reallinien. Jag vill icke yttra mig om, huruvida det är en så förträfflig afrundning uti de fem nedre klasserna på latinlinien, men det vet jag, att läroverkskomitén icke hade något att anmärka mot den nuvarande anordningen af undervisningen på denna linien i de fem nedre klasserna. Deremot kom den fram med ett synnerligen betydelsefullt förslag om ändringar på den reala linien, nemligen att låta engelska och franska byta plats i ämnesföljden, och detta ej derför, att latin lästes på den andra linien, utan derför att reallinien ansågs sakna nödig enhet i språkundervisningen. Det hör till den klassiska liniens företräden ännu i denna stund att den förmår bättre uppehålla nödig enhet i detta afseende, om ock tyvärr ej lika fullständigt, som tillföre.

Härmed anser jag mig ock i väsentlig mån hafva besvarat den hufvudsakligaste delen af den siste talarens anmärkningar, att de lefvande språken numera vore att räkna till de viktigare ingredienserna i skolundervisningen, ja, enligt min åsigt till och med mycket viktigare än den af honom jemväl anbefalda undervisningen i naturvetenskaperna. Men för ett framgångsrikt språkstudium är just latinets ett af de kraftigaste hjälpmedlen.

Jag skall nu anhålla att efter några af mig under debatten gjorda anteckningar få påpeka ett och annat, törhända ej i så godt sammanhang, men jag lofvar att i stället blifva så mycket mera kortfattad.

Man har så ofantligt mycket talat om att man vill hafva skolundervisningen mera praktiskt ordnad. Ja, hvem vill ej hafva det?

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

Ifrågasatt in-
skränkning i
Latinstudierna,
m. m.
(Forts.)

Men på samma gång har man sagt, att anledningen till det nuvarande missförhållandet ligger hos latinundervisningen, det är latinets fel. Men, mine herrar, vi hafva ju realläroverk i parti, och om I ändå ären rädda, att de ej räcka till, så skall jag tala om hvad vi hafva att bjuda på i den vägen. Vi hafva realundervisning vid 4 fullständiga läroverk, der det ej läses latin. Vidare hafva vi realundervisning till och med högsta klassen vid ej mindre än 18 högre läroverk, vid 7 till och med 6:te klassen och vid de öfriga med allenast ett undantag, nemligen det i Göteborg, till och med 5:te klassen samt slutligen vid alla femklassiga läroverk och de till ombildning föreslagna treklassiga. Finnes det då ej tillfälle i Sveriges skolor till inhemtande af praktisk bildning? Det enda, som begär någon liten förskoning, är det stackars latinet, och härmed är jag inne på hvad en annan talare yttrat, som sade, att latinet *förut* varit ett bildningsmedel, men ej numera. Detta har redan upptagits till bemötande af en föregående ärad talare. Jag vill blott tillägga, att när ännu icke något kulturfolk afstått från latinet såsom undervisningsmedel, är det då skäl att vi i detta afseende lösgöra oss från hela den europeiska civilisationen? För min del tror jag att vi hafva hvarken skam eller skada af att icke i detta fall vara främst bland de framryckande.

Man talar om mångläseriet vid våra skolor, och felet, säger man, ligger i den myekna latinläsningen. An på reallinien då — finnes då icke mångläseri äfven på reallinien? Gån då, mine herrar, och hören efter. Det klagas öfver mångläseriet fullt ut så mycket der, som på andra sidan, och detta är ej heller så obegripligt; ty mångläseriets fara beror ej blott på mängden af de ämnen, som i skolorna läsas, utan afseende måste äfven fästas på om dessa ämnen komma i rätt ordningsföljd, så att lärjungarne äro tillräckligt förberedda för hvarje ämne eller del af ett ämne. Huru som helst, frågar jag ännu en gång: finnes det ej mångläseri på reallinien lika väl, som på den klassiska linien? Kan latinet deremot tjena såsom en sammanhållande kraft för språkundervisningen, hafva vi deri en god motvigt mot en del af mångläseriets olägenheter.

Men jag nödgas ännu en gång återkomma till talet om en mera praktisk undervisning.

När reallinien infördes, var ju afsigten att dermed skapa en undervisningsform, passande för de många tusen, hvilka man ville föra in uti det praktiska lifvets lägre och högre verksamhetssferer. Ja, mine herrar, att den ej genast kunde fylla den uppgiften, derom är icke något att säga, ty alla barn i början. Men utan all fråga skulle den nu kunna fylla sin uppgift bättre, än hvad den gör. Hvaruti ligger då felet? Hos latinet, förstås. Nej, mine herrar, realundervisningens främste målsmän hafva mycket litet talat om att göra reallinien lämplig för det praktiska lifvet, men deremot hafva de fört ett mycket ifrigt tal om realisternas berättigande att få komma till våra universitet och aflägga akademiska examina. Det är ej latinvännerna

utan realundervisningens egna målsmän, som vilja föra reallinien fram i denna rigtning.

En talare säger: finnes det ej riksdagsmän och qvinnor, som äfven äro bildade, fastän de icke hafva läst latin? Jag går in derpå hvad ögonblick som helst. Men, männe man icke skulle kunna tänka sig riksdagsmän och qvinnor vara bildade utan att ens hafva genomgått reallinien? Med den argumentationen komma vi således icke långt, om ej möjligen derhän, att man kan vara en bildad menniska utan att besitta någon som helst skolbildning. Jag är beredd att förklara detta vara möjligt, ty lifvet är ock en god läromästare, men så snabb är jag dock icke att draga konsekvenser, att jag dermed vill hafva sagt, att all skolundervisning är obehöflig. Latinlinien har sin uppgift, den reala linien har sin. Ingen skolundervisning kan dressera sina lärjungar för en viss lefnadsverksamhet, men den kan bereda och bilda lärjungarne mer eller mindre direkt för vissa olika lefnadsmål. Man kan dekretera: bort med latinlinien, men icke dekretera, att reallinien sedermera skall lika väl som latinlinien fylla den senares uppgift.

Intresse för sitt undervisningsväsen, säger man, måtte väl vara något, som ett folk eger rätt att lägga i dagen och därför har det också rätt att gå till Kongl. Maj:t och framställa sina önskingar i det afseendet. Mycket sant, men allt beror på hvad det är för önskingar. Jag ber att återigen få taga ett exempel för att visa huru liten betydelse en dylik bevisning eger. Vi hafva intresse för vårt försvar, eller huru? Jag hoppas att vi på den frågan enhälligt svara: ja. Följer derutaf att vi gå till Kongl. Maj:t och uttala våra önskingar och uttrycka våra åsikter om att så och så skola rekryterna öfvas, så och så bör undervisningen skötas vid de särskilda krigsskolorna, det ämnet skall bort, ett annat in, ett ämne först här, ett annat först der o. s. v.?

Vi skola ställa våra skolstudier så, säges det, att vi kunna påräkna vår framtida bergning deraf. Jag går äfven in derpå. Men, mine herrar, för att skaffa mig min framtida bergning hjälper verkligen icke att jag läser vare sig latin eller naturvetenskaper, utan det kräfves framför allt, att jag har förmåga att använda hvad jag lärt, och därför har den skolundervisning, som på bästa sättet lär lärjungen att använda hvad han inhemtat och hvad han kan, äfven bäst sörjt för hans framtida bergning. Det nämnda påståendet duger sålunda ej att anföra som bevis mot latinet.

Innan jag slutar, vill jag blott tillägga, att det stundom under diskussionen förefallit mig, som om man trodde, att alla svårigheter vid ordnandet af vårt undervisningsväsende vore häfda, om man blott finge bort latinet. Då skulle undervisningen blifva praktisk, då skulle lärjungarne ej behöfva plugga på ett onyttigt ämne och sedan hafva svårt att välja sitt vitæ genus. Ett sådant sätt att se saken förefaller mig hafva ungefär lika mycket skäl för sig som ifall jag t. ex.

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.
(Forts.)*

vid en jernvägsresa söderut från Stockholm vore missnöjd deröfver att vägen delar sig vid Katrineholm, ty om jag följer med till Östergötland förlorar jag ett godt sällskap i dem, som fara till Västergötland, och det kan dessutom inträffa, att när jag kommit fram till Östergötland, jag på grund af förändrade åsichter hellre skulle vilja hafva kommit till Västergötland. Skall skollagstiftningen taga intryck af dylika uppfattningar, eller blir det ej snarare hvars och ens enskilda sak att efter bästa förstånd och pröfning välja den af de båda bildningsformerna, som synes honom mest passande? Målet, hvarefter man sträfvar, det står fast. Det flyttar sig icke, utan hvar och en, som vill hinna det, han må se till att han går i rätt riktning och på den bästa vägen.

Den betänksamhet, som alltid varit utmärkande för Första Kamaren, torde i alla händelser vara ett tillräckligt skäl för att ej kamaren skall biträda ett sådant förslag, som det hvilket nu föreligger — ty det är och blir dock ett språng i mörkret.

Rop på proposition hördes nu.

Herr Borg: Som tiden är långt framskriden, lofvar jag att fatta mig så kort som möjligt.

På motsatta sidan hafva två utmärkta talare framburit sina åsichter till förmån för latinet, men på den sidan jag står hafva så öfvertygande skäl framkommit för en motsatt åsigt, att om jag ej förut haft min mening i detta afseende fullt stadgad, jag dock skulle vara färdig att genast rösta för utskottets förslag.

Jag tillåter mig likväl att göra en anmärkning, nemligen erinra om, att för hvarje steg, som latinet gått tillbaka, har det skett utan att därför hvarken lärdomen eller kulturen gått tillbaka. Som vi veta, börjades latinstudiet förr uti första klassen, sedan i andra, så i tredje och fjerde, och nu föreslås dess framskjutande till sjette klassen. Jag frågar, om icke, detta oaktadt, den allmänna bildningen står lika högt, och till och med högre, än förr.

Den utmärkte pedagoggen herr Gilljam hade stor farhåga för att latinet inskränktes till blott fyra klasser. Han yttrade, såsom sant är, att man icke gjort dermed försök någonstädes. Men, mine herrar, min öfvertygelse — jag hinner nu ej motivera den — är, att på dessa fyra år kan ett ordinärt utrustadt hufvud med ordinär flit hinna lära det väsentligt erforderliga, för att kunna förstå det latinska språket, förutsatt att man icke har för stora anspråk hvarken på skolan eller vid akademien, hvars fordringar naturligtvis böra sättas i öfverensstämmelse med skolreformen. Jag är öfvertygad att så låter sig göra och med stor fördel.

När emellertid latinet redan upphört att vara det grundläggande språket, och grunden det oaktadt är lika god, när vidare det latin, som läres i skolan, saknar betydelse för litteraturen — det är här förut

visadt af lärde män att det icke är möjligt i våra dagar (det var väl knappast möjligt i äldre tider) att i skolan hinna få någon öfverblick af den romerska litteraturen — hvartill tjenar då ett vidlyftigt latin-studium?

*Ifrågasatt in-
skränkning i
latinstudierna,
m. m.*

(Forts.)

Det må dock påpekas, att den romerska litteraturen i moraliskt afseende dels i och för sig står lågt och dels att, om den icke under utvecklingen motvägts af kristendomens humanare läror, skulle gjort folken ännu vildare och råare än de i detta ögonblick är. Rektor Dahl — det är säkert det angenämaste namn här kan höras — har i förutnämnda betänkande yttrat: »Grekerna förde kulturen ut öfver världen och med den vunno de segrar; Romarne slog sig fram ömsom med våld och svärd, ömsom med en trolös och ränksmidande politik.» Det är, hvad vi lära i moraliskt afseende af romarne. Vi behöfva således icke den latinska litteraturen såsom grundlag, vi behöfva den icke för litterär bildning och vi behöfva den icke heller för moralisk bildning, för hvilken den till och med är skadlig. Hvar-till behöfva vi den då?

Om också icke mitt ord inför åtskillige herrar pedagoger gäller synnerligen mycket, torde jag dock få erinra att andra än de, som här yttrat sig — pedagoger med likaledes stort anseende — förklarar att uppflyttningen af latinets till 6:te klassen är lämplig, »vare sig nu att man tager i öfvervägande den naturliga ordning, i hvilken kunskapsämnen böra följa hvarandra eller deras vikt och betydelse i lifvets särskilda förhållanden». Det är fortfarande rektor Dahl, som skrifver detta redan för tio år sedan. Han yttrar vidare: »Man har ofta fått höra den invändningen, att en lärjunge, som först vid 14 à 15 års ålder skulle börja läsa de gamla språken, svårligen kunde hinna att i de samma inhemta en grundlig kunskap. Men om i betraktande tages, att hans själsförmögenheter då böra hafva bättre utbildats, att han med tillgodogörande för andra kunskapsämnen af de i 4:de och 5:te klasserna nu åt latinets anslagna 8 timmarne i veckan måste hafva der undanjort mycket, som i öfversta klasserna nu läses, så skall en sådan invändning förlora sin betydelse. För det stora antalet af skolans nu latinläsande lärjungar, hvilka varda af omständigheterna tvungne att vid konfirmationstiden eller dessförinnan afbryta sin skolgång, blefve genom latinets förflyttning till 6:te klassen oskattbara fördelar beredda genom tillfället att i skolan få tillegna sig ett betydligt större mått af bildande och för dem framdeles oundgängliga kunskaper.» Bland dessa oundgängliga kunskaper, som behöfva förstärkas, äro de i historia och geografi, hvilka ämnen blifvit ganska styfmoderligt behandlade, och framför allt det ämne, som är helt och hållet uteslutet ur utskottets förslag, nemligen teckning, i de öfversta klasserna. Sådana viktiga ämnen torde man nog behöfva dels förstärka, dels sätta i stället för latinets, om det skulle flyttas till 6:te klassen. Hvad ordningsföljden, som den siste talaren anmärkt, beträffar, så är den ordningsföljd, som nu finnes, icke logisk. Jag skulle kunna visa i hvad ordning, den

Ifrågasatt in- borde gå, men vill nu endast i fråga härom hänvisa till samma rektor
 skränkning i Dahls utlåtande år 1881. Jag anser mig ock här böra säga, att, om
 latinstudierna, denna punkt faller — och jag fruktar att så kommer att ske — faller
 m. m. sannolikt hela reformförslaget.
 (Forts.)

Slutligen ber jag att i denna punkt få instämna med utskottet och yrkar bifall till dess förslag.

Ropen på proposition upprepades.

Herr Wieselgren: Jag har endast att berigtiga några ord af herr Billing, hvilkens yttrande i öfrigt jag ej ämnar bemöta. Men han uttalade oupphörligt, när han citerade utskottets hemställan, orden »under förutsättning» . . . De orden finnas dock icke i utskottets betänkande. Orden der äro: »*under uttalande af den vissa tillförsigt.*» Och hvad beträffar det förhållandet, att man uttalar »en viss tillförsigt», att den åsigt, som den nuvarande departementschefen framställt, också kommer att genomföras i framtiden, så må det väl icke vara något så synnerligen anmärkningsvärdt; erfarenheten har väl ofta visat, att en föredragande departementschef, innan eu omfattande fråga hunnit komma till afgörande, ganska väl kan hafva, om ej utgått ur tiden, dock utgått ur Konungens råd.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr grefven och talmannen i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt och sedan på afslag derå, samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Riksdagens första särskilda utskott hemställt i 2 punkten af sitt utlåtande n:o 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—46;

Nej—63.

På framställning af herr vice talmannen, som öfvertagit ledningen af förhandlingarna, blef den fortsatta föredragningen af ifrågavarande utlåtande uppskjuten till aftonsammanträdet.

Justerades två protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,20 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
